

Prezident İlham Əliyev Olimpiya Stadionunun ərazisində COP29-a hazırlıqla bağlı görülən işlərlə tanış olub

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 17-də Bakı Olimpiya Stadionunun ərazisində COP29-a hazırlıqla bağlı görülən işlərlə tanış olub.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Prezidentin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlətimizin başçısına COP29 məkanının tədbirə hazırlıq vəziyyətinə gətirilməsi barədə məruzə etdi.

Qeyd edildi ki, ərazidə icra edilən

tikinti-quraşdırma işləri yekun təməllənmə mərhələsindədir. Hazırlıq işlərinin sürətlə davam etdiyi nəzərə alınaraq tədbir məkanının BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasına (UNFCCC) tələb olunan tarixdə təhvil verilməsi planlaşdırılır.

Prezident İlham Əliyevə COP29 konfransının ilk günlərində baş tutacaq Dünya Liderlərinin İqlim Fəaliyyəti Sammitinin təşkili istiqamətində atılan addımlar və icra olunan işlərlə bağlı da geniş məlumat verildi.

Dövlətimizin başçısı ərazidə yaradılmış infrastruktur və qurğular, informasiya texnologiyaları və təhlükəsizliyi sahəsində icra olunan tədbirlər, COP29 məkanının enerji ehtiyaclarının yaşıl enerji mənbələrindən qarşılanması üçün tətbiq edilən həllər, iştirakçıların qeydiyyat prosesi və digər sahələrdə görülən işlərlə yaxından tanış oldu.

Azərbaycan Prezidentinə COP29 Yaşıl Zonada görülən işlər barədə də geniş məruzə edildi.

Dövlətimizin başçısı Media Mərkəzinə də baxdı. Burada konfransın çərçivəsində media nümayəndələrinin səmərəli işinin təşkili üçün hər tərəfli şərait yaradılır. Bildirildi ki, konfransın işıqlandırılması üçün bu günə qədər ən nüfuzlu global media qurumları da daxil olmaqla çox sayda media nümayəndəsi akkreditasiyadan keçib.

Prezident İlham Əliyev görüləcək işlərlə bağlı tapşırıq və göstərişlərini verdi.

Siyasi varislikdən siyasi liderliyə: Tarixi zəfərin memarı

Oktyabrın 15-də AMEA Rəyasət Heyətinin və AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının (AHI) birgə təşkilatçılığı ilə "Siyasi varislikdən siyasi liderliyə: Tarixi zəfərin memarı" mövzusunda tədbir keçirilib.

Tədbirdə AMEA prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, AMEA Rəyasət Heyəti aparatının məsul əməkdaşları, AMEA-nın Azad Həmkarlar İttifaqının rəhbərliyi və aparatının işçiləri, elmi müəssisə və təşkilatların həmkarlar ittifaqlarının nümayəndələri, AMEA-nın Gənc Alim və Mütəxəssislər Şurasının, AMEA-nın Qadınlar Şurasının və YAP ərazi partiya təşkilatlarının fəalları iştirak ediblər.

Əvvəlcə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib.

Giriş nitqi ilə çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli 2003-cü il oktyabrın 15-də Azərbaycan Prezidenti seçilmiş və xalqına ləyaqətlə xidmət edəcəyinə and içmiş İlham Əliyev fenomeninin öten 21 il ərzində böyük tarixi uğurlara imza atdığını, çoxəsrlik zəngin dövlətçilik tariximizə xalqımızla Qələbələr bəxş etmiş Müzəffər Ali Baş Komandan olaraq düşdüyünü bildirib. Qeyd edib ki, Prezident İlham Əliyev müstəqil siyasət həyata keçirən müstəqil dövlətin qüdrətli rəhbəridir və bu günün reallıqlarını obyektiv şəkildə qiymətləndirdiyi kimi, sabahın üföqlərini də dəqiq proqnozlaşdıran liderdir.

Prezident İlham Əliyevin yüksək idarəetmə bacarığı ilə ölkəmizdə cəmiyyət həyatının bütün sahələrinin sürətlə inkişaf etdiyini deyən akademik İsa Həbibbəyli bu gün Azərbaycanın liderinin və dövlətinin beynəlxalq arenada söz sahibinə çevrildiyini söyləyib. AMEA rəhbəri vurğulayıb ki, Azərbaycanın COP29 kimi nüfuzlu bir tədbirə ev sahibliyi etməsi Prezident İlham Əliyevin ölkəmizdə və beynəlxalq arenada həyata keçirdiyi uğurlu siyasətin nəticəsində reallaşmışdır.

AMEA AHI-nin sədri s.e.ü.f.d., dosent Sənan Həsənov isə çıxışında uğurlu siyasi varisin yetişdirilməsi ilə müasir güclü Azərbaycanın həyatında lider amilinin əhəmiyyətinə diqqət

çəkib. Prezident İlham Əliyevin Ulu Öndərin ideyalarını inkişaf etdirərək Azərbaycanı güclü dövlətə çevirdiyini bildirib.

Tədbirdə AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının direktoru t.e.ü.f.d., dosent Hüseyn Hüseynov çıxış edərək Ulu Öndərin ölkəmizdə yenidən siyasətə qayıdışı ilə Azərbaycanın inkişafının və tərəqqisinin bərqərar olduğunu deyib. Nətiçədə Prezident İlham Əliyevin vətənimiz uğrunda canından keçən şəhidlərimizin ailələrinə və qazilərimizə diqqət və qayğısından danışıb.

Sonra çıxış edən AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun elmi işçiləri Xanımğa İsmayılova və Hafizə İmanova bildiriblər ki, Prezident

İlham Əliyev 21 illik fəaliyyəti dövründə möhkəm iradə ilə çalışaraq bütün ərazilərimizdə dövlət suverenliyimizi bərpa etmişdir. Onlar xalqla lider arasında möhtəşəm birliyin əbədi olacağına əminliklərini ifadə edərək, gənc alimlərin cənab Prezidentin ətrafında sıx birləşdiklərini diqqətə çatdırıblar.

Sonda akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın çoxminlik kollektivini adından Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevə vətənimizin inkişafı naminə yorulmaz fəaliyyətində bundan sonra da müvəffəqiyyətlər arzulanıb. O, AMEA-nın kollektivinin hər zaman olduğu kimi, bundan sonra da Ulu Öndərin layiqli siyasi varisi cənab İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşdiklərini bildirib.

AMEA Rəyasət Heyətində müşavirə

Oktyabrın 16-da AMEA prezidentinin yanında müşavirə keçirilib. Müşavirədə Akademiyada doktorantura təhsilinin müasir vəziyyəti və qarşıda duran vəzifələr müzakirə olunub.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli doktorantura təhsilinə marağın artdığını, bu il aspiranturaya sənəd təqdim edənlərin sayının çoxaldığını və istedadlı gənclərin Akademiyaya müraciət etmələrini müsbət hal kimi qiymətləndirib.

AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Elm və təhsil şöbəsinin müdiri filologiya elmləri doktoru Sərxan Xavəri 2024-cü ildə Akademiyada doktoranturaya qəbulun nəticələri haqqında məlumat verib.

AMEA Humanitar və İctimai Elmlər bölmələrinin elmi katibləri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Arzu Məmmədyanlı və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Zümrüd Mənsimova təmsil etdikləri elmi bölmələr üzrə doktoranturaya qəbulun vəziyyəti barədə statistik məlumatları diqqətə

çatdırıb, dissertasiya mövzularının Bölmələrdə geniş müzakirəsinin keçirildiyini bildiriblər. AMEA-nın akademik-katibi akademik Arif Həşimov Akademiyada doktorantura təhsilinin daha da təkmilləşdirilməsi üçün təkliflərini səsləndirib.

Aktuallığı və əhəmiyyəti nəzərə alınaraq doktorantura təhsili ilə əlaqədar məsələnin AMEA Rəyasət Heyətinin iclasında daha geniş tərkibdə müzakirə edilməsi tövsiyə olunub.

AMEA prezidentinin yanında keçirilən müşavirədə, həmçinin Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu ilə Qırğızstan Elmlər Akademiyasının Ədəbiyyat və Dil İnstitutunun görkəmli qırğız yazıçısı Çingiz Aymatova həsr olunan birgə ensiklopediyanın hazırlanması ilə əlaqədar məsələ müzakirə edilib və müvafiq tapşırıqlar verilib.

AMEA-nın prezidentinin yanında keçirilən müşavirədə, həmçinin Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu ilə Qırğızstan Elmlər Akademiyasının Ədəbiyyat və Dil İnstitutunun görkəmli qırğız yazıçısı Çingiz Aymatova həsr olunan birgə ensiklopediyanın hazırlanması ilə əlaqədar məsələ müzakirə edilib və müvafiq tapşırıqlar verilib.

AMEA-nın prezidentinin yanında keçirilən müşavirədə, həmçinin Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu ilə Qırğızstan Elmlər Akademiyasının Ədəbiyyat və Dil İnstitutunun görkəmli qırğız yazıçısı Çingiz Aymatova həsr olunan birgə ensiklopediyanın hazırlanması ilə əlaqədar məsələ müzakirə edilib və müvafiq tapşırıqlar verilib.

Ankarada Məhəmməd Füzuliyə həsr edilmiş ədəbi-bədii kompozisiya təqdim olunub

Türkiyənin Qazi Universiteti, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA), Türk Kültürünü Araştırma İnstitutu və ölkəmizin Türkiyədəki səfirliyinin nəzdindəki Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə Ankarada Beynəlxalq Füzuli Simpoziumu keçirilib.

Beynəlxalq simpozium çərçivəsində iştirakçılar və qonaqlar üçün Qazi Universitetinin konsert zalında Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin Məhəmməd Füzuliyə həsr etdiyi ədəbi-bədii, musiqili kompozisiya təqdim olunub.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Məhəmməd Füzulinin 530 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Prezident İlham Əliyev tərəfindən Sərəncam imzalandığını, bununla əlaqədar həm Azərbaycanda, həm də dünyanın müxtəlif ölkələrində dahi şairlə bağlı tədbirlərin keçirildiyini bildirib. O, Məhəmməd Füzulini anadilli poeziyanın mükəmməl nümunələrini yaratdığını, Azərbaycan bədii dilini, mədəniyyətini, incəsənətini daha da zənginləşdirdiyini, muğam sənətini isə Füzulisiz təsəvvür etməyin qeyri-mümkün olduğunu söyləyib. AMEA rəhbəri Məhəmməd Füzuliyə həsr olunmuş konsert proqramını yüksək qiymətləndirib, tədbirin dahi şairin yaradıcılığının tanınması istiqamətində əhəmiyyətli olduğunu vurğulayıb.

Daha sonra Beynəlxalq Muğam Mərkəzinin solisti, VI Muğam müsabiqəsinin qalibi Almaxanım Əhmədli Məhəmməd Füzuliyə həsr olunmuş musiqilər ifa edib. "TRT Türkü" radio kanalının "Azərbaycan rüzgarı" verilişinin aparıcısı Səidə Ömər isə dahi şairin əsərlərindən şeirlər səsləndirib.

Cəfər Cabbarlı Mükafatının qaliblərinin adları açıqlanıb

Cəfər Cabbarlı Mükafatı Komissiyasının növbəti iclası keçirilib.

İclasda komissiyanın sədri, C.Cabbarlının nəvəsi Qəmə Seyfəddinqızı bu mükafatın 1935-ci ildə təsis olunduğunu qeyd edib. Onun sözlərinə görə, ictimai-siyasi həyatda baş verən böyük təbəddülatlardan və fasilədən sonra Cəfər Cabbarlı Mükafatı ədibin 100 illiyi münasibətilə 2001-ci ildə Gülarə Cabbarlının rəhbərliyi ilə bərpa edilib, son 23 ildə komissiyanın 10 iclası keçirilib, 80-dən çox elm, ədəbiyyat, mədəniyyət, incəsənət və mətbuat xadimi mükafata layiq görülüb.

Bu il AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, filologiya elmləri doktoru, professor İsmayıl Məmmədli, Əməkdar incəsənət xadimi sənətsünaslıq elmləri doktoru, professor İsrail İsrailov, tədqiqatçı, tərcüməçi, ədəbiyyatşünas Mirzə Maşov, yazıçı-publisist Nəriman Əbdülrəhmanlı, yazıçı-publisist Kənan Hacı, şair, publisist Ağasəfa Yəhyayev, Əməkdar artist Şövqi Hüseynov, Milli Gənc Tamaşaçılar Teatrının aktrisası Simuzər Ağakışiyeva, rejissor İman Məcidov Cəfər Cabbarlı Mükafatına layiq görülüblər.

Gəncə Dövlət Universitetinin baş müəllimi Könül Məmmədova xüsusi diploma layiq görülüb.

İqlim dəyişikliyi və ekosistemlərin dayanıqlılığı: təhdidlər, çağırışlar, həllər

Oktyabrın 14-də AMEA-nın Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsi və AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun (MBBi) birgə təşkilatçılığı ilə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nə həsr olunmuş "İqlim dəyişikliyi və ekosistemlərin dayanıqlılığı: təhdidlər, çağırışlar, həllər" mövzusunda elmi sessiya keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyinin Elmi müəssisələrlə iş şöbəsinin müdiri riyaziyyat elmləri doktoru Mübariz Hacıbəyov, AMEA-nın vitse-prezidenti, Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun baş direktoru akademik İradə Hüseynova, Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin əhatə etdiyi elmi müəssisələrin baş direktorları, Bakı Dövlət Universitetinin nümayəndələri və MBBi-nin əməkdaşları iştirak ediblər.

Sessiyadan öncə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nə və COP29-a həsr olunmuş sərgiyə baxış keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan akademik İsa Həbibbəyli BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası - COP29-ün ölkəmizdə keçirilməsinin tarixi hadisə olduğunu, belə tədbirin Azərbaycanda baş tutmasının Prezident İlham Əliyevin nüfuzu sayəsində gerçəkləşdiyini deyib. Bildirib ki, bu, həm də dünya birliyinin Azərbaycana olan inamının ifadəsidir və bu inamı dövlətimizin başçısı həyata keçirdiyi qlobal miqyaslı siyasəti və nüfuzu ilə əldə edib.

Prezident İlham Əliyevin əsası Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan ideyaları və strategiyaları müasir dövrün çağırışları işığında inkişaf etdirdiyini deyən akademik İsa Həbibbəyli 44 günlük Vətən müharibəsində əldə edilən tarixi Zəfər, ərazi bütövlüyümüzün tam bərpası ilə nəticələnən 23 saatlıq antiterror tədbirləri və yaratdığı yeni reallıqların dövlətimizin başçısını dünya liderləri sırasına çıxardığını bildirib.

Ötən müddət ərzində COP29-a hazırlıq çərçivəsində ölkəmizdə bir çox işlərin görüldüyünü vurğulayan akademik İsa Həbibbəyli Şamaxıda nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri səviyyəsində qeyri-formal məsləhətləşmələrin keçirildiyini, həmçinin COP28, COP29 və COP30-un sədrləri qismində BƏƏ, Azərbaycan və Braziliya tərəfindən "İqlim Troykası"nın təsis edildiyini, alimlərin də iştirak etdiyi Bakı İqlim Fəaliyyəti Həftəsinin, eləcə də Pre-COP29 tədbirinin baş tutduğunu diqqətə çatdırıb. AMEA rəhbəri ölkəmizin belə nüfuzlu tədbirə tam hazır olduğunu və yüksək səviyyədə keçiriləcəyini söyləyib.

Ölkə başçısının 2024-cü ilin Azərbaycanda "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsi haqqında Sərəncamı və COP29 çərçivəsində AMEA-da bir çox işlərin həyata keçirildiyini deyən akademik İsa Həbibbəyli bu

istiqamətdə AMEA ilə ETN Fizika İnstitutu və Fiziologiya İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə "Yaşıl artım və dayanıqlı inkişaf", AMEA Rəyasət Heyəti və ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə "Yaşıl dünyamızı qoruyaq", AMEA Qadınlar Şurasının və Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə "Yaşıl dünyamız gözlərə nur verən elmin işığında", AMEA-nın Kimya Elmləri Bölməsi və ETN Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nə həsr olunmuş tədbirlər, AMEA-nın Fizika-Riyaziyyat və Texnika Elmləri və Yer Elmləri Bölmələrinin birgə təşkilatçılığı ilə yaşıl transformasiyaların aktual elmi-praktiki problemlərinə həsr olunmuş konfransın baş tutduğunu diqqətə çatdırıb. Həmçinin oktyabr ayının sonunda AMEA-nın Humanitar və İctimai Elmlər bölmələrinin birgə təşkilatçılığı ilə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nə həsr olunmuş növbəti konfransın keçiriləcəyini diqqətə çatdırıb.

Akademik İsa Həbibbəyli bu tədbirlərin AMEA və Elm və Təhsil Nazirliyinin COP29 çərçivəsində həyata keçirdiyi mühüm hadisələrdir və elmətimizin, alimlərimizin yaşıl dünyamıza bir töhfəsidir.

Sonra çıxış edən Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyinin Elmi müəssisələrlə iş şöbəsinin müdiri riyaziyyat elmləri doktoru Mübariz Hacıbəyov Elm və Təhsil Nazirliyinin və Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyinin rəhbərliyi adından konfrans iştirakçılarını salamlayıb. Son illərdə ekologiya problemlərinin və iqlim dəyişmələrinin regional problemlərdən çıxaraq qlobal böhrana çevrildiyini deyən

M.Hacıbəyov bu problemin təbiətlə yanaşı, insanların gündəlik iqtisadi-sosial həyatına da ciddi təsir etdiyini vurğulayıb. Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi etməsinin tarixi hadisə olduğunu deyən şöbə müdiri AMEA və Elm və Təhsil Nazirliyinin bu istiqamətdə birgə tədbirlər keçirməsinin tədqiqatçı olduğunu bildirib: "Dünyamızı qorunmalı və ekoloji təmizliyə riayət etməliyik. Bu istiqamətdə ekoloji maarifləndirmə işlərinin aparılması olduqca vacibdir".

Daha sonra sessiyada AMEA-nın vitse-prezidenti, AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun baş direktoru akademik İradə Hüseynovanın "Global iqlim dəyişiklikləri dövründə davamlı inkişaf naminə qlobal və milli çağırışlar" mövzusunda məruzəsi dinlənilib. Akademik qeyd edib ki, bəşər övladının təbiətə istismarçı münasibəti və səmərəsiz istifadə qlobal ekoloji fəlakətə gətirib çıxarıb. Onun sözlərinə görə, qlobal istiləşmə, karbon emissiyasının artması, atmosferin, su və torpağın kəskin çirklənmələri, meşə və sənaye tullantılarının yüksək miqdarı, ekosistemlərin dayanıqsızlığı, səhrələşmə, torpaqların deqredasiyası, yağıntıların paylanması dəyişikliklər, içməli və suvarma suları ilə təminatda problemlər, buzlaqların və göllərin sahəsinin azalması, bioloji müxtəlifliyin azalması, növlərin itməsi, növ miqrasiyasında güclənmə və pozulmalar canlı həyatın davamı üçün dövrün başlıca təhdidləri sırasındadır.

Azərbaycanda quraqlıq problemi barədə danışan alim ölkəmizdə adambaşına düşən su ehtiyatının qonşu ölkələrlə müqayisədə aşağı səviyyədə olduğunu, Dünya Bankının hesabatına görə, Azərbaycanın 2040-cı ilə qədər güc-

lü quraqlıq riskinə görə dünya üzrə 18-ci yerdə qərarlaşacağını bildirib.

Akademik İradə Hüseynova dünyada bir dəqiqə ərzində 20 ha münbit torpaq sahəsinin səhraya çevrildiyini, Azərbaycanda isə 2000-2022-ci illərdə deqredasiyaya uğramış torpaq sahələrinin 18.5%, urbanizasiyalaşmış ərazilərin 25.8%, eroziyaya uğramış sahələrin 10.5%, quru çöllərinin (səhrələşməyə namizəd) sahəsinin 15.8% artdığını, sıx bitki örtüyü sahəsinin (meşə və kolluqlar) təqribən 18%, çəmənliklərin isə 26% azaldığını diqqətə çatdırıb.

Ərzaq təhlükəsizliyi barədə də danışan alim 1970-ci illərdə Ulu Öndərin dəstəyi ilə Azərbaycanda biologiya və ekologiya elmlərinin inkişafında görkəmli alim və ictimai-siyasi xadim akademik Cəlil Əliyevin istiqamətverici rolunun xüsusilə diqqətəlayiq olduğunu, böyük alimin rəhbərliyi ilə aparılan tədqiqat işlərinin kənd təsərrüfatı bitkilərinin potensial məhsuldarlığının reallaşdırılmasının fizioloji-genetik əsaslarının öyrənilməsinə, biomüxtəlifliyin tədqiqi, qorunub saxlanması və səmərəli istifadəsinə yönəldildiyini bildirib.

Akademik İradə Hüseynova hazırda elmin qarşısında iqlim sənarisini ilə bağlı proqnozların işlənilib hazırlanması, ölkənin təbii landşaftlarının, torpaq, su və yaşıl örtük resurslarının, atmosferin vəziyyətinin, element tərkibində baş verən dəyişikliklərin, çirklənmə dərəcəsinin, radiasiya fonunun daimi monitorinqinin aparılması kimi mühüm vəzifələrin durduğunu söyləyib.

Sonra elmi sessiyanın gündəliyinə uyğun olaraq, AMEA-nın müşaviri akademik Qərib Məmmədov "Azərbaycanda iqlim dəyişikliklərinin torpaqların deqredasiyasına təsirinə qiymətləndirilməsi", AR ETN Mikrobiologiya İnstitutunun baş direktoru AMEA-nın müxbir üzvü Pənah Muradov "Azərbaycanın su ehtiyatları: müasir vəziyyət, biotəhlükəsizlik problemləri və onların həlli yolları", Ümumdünya Təbii Mühafizə Fondunun (WWF) Azərbaycan nümayəndəliyinin rəhbəri, AR ETN Zoologiya İnstitutunun elmi işçisi Elşad Əsgərov "İqlim dəyişikliyinə fauna biomüxtəlifliyinə təsirinə yumşaldılması istiqamətində WWF-in addımları", AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun laboratoriya müdiri AMEA-nın müxbir üzvü Novruz Quliyev "COP29: Karbon emissiyasının azaldılmasına elmi baxış", AR ETN Genetik Ehtiyatlar İnstitutunun baş direktoru AMEA-nın müxbir üzvü Zeynal Əpkərov "Müasir dövrdə Azərbaycanın aqrobiomüxtəlifliyi", Azərbaycan Tibb Universitetinin professoru, AMEA-nın müxbir üzvü Sudeif İmamverdiyev "İnsan sağlamlığında iqlim faktoru" və AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun laboratoriya müdiri biologiya elmləri doktoru Yaşar Feyziyev "İqlim dəyişikliklərinə qarşı mübarizə və "yaşıl enerji" tədqiqatları" mövzularında məruzələrlə çıxış ediblər. Bütün məruzələr böyük maraqla dinlənilib və geniş müzakirələr aparılıb.

Qeyd edək ki, sessiya iki gün davam edib.

Şah İsmayıl Xətəinin Azərbaycana gətirilmiş fərmanının təqdimatı

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyində Səfəvilər dövlətinin banisi və ilk hökmdarı Şah İsmayıl Xətəinin 1508-ci ilə aid fərmanının təqdimatı keçirilib.

Şah İsmayıl Xətəinin sağlığında yazılmış və dövrümüzə qədər gəlib çatmış 20 sənəddən biri olan bu fərman 2024-cü ilin aprel ayında Azərbaycan vətəndaşı tərəfindən "Christie's" hərərcində satın alınıb və Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinə hədiyyə edilib.

Mədəniyyət nazirinin müavini Fərid Cəfərov muzey fondlarının zənginləşdirilməsinin prioritet məsələlərdən biri olduğunu vurğulayıb. Nazir müavini bir azərbaycanlı vətəndaşın bu tarixi sənədi hərərcadan

alaraq Vətənə gətirməsini əlamətdar hadisə kimi qiymətləndirib. Fərid Cəfərov tarixi-maddi faktların toplanması ənənəsinin davam etdirilməsinin müsbət hal olduğunu bildirib.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli paytaxta gətirilən sənədin siyasi və tarixi əhəmiyyətin-

dən söhbət açıb. O bildirib ki, böyük tarixi şəxsiyyət olan Şah İsmayıl Xətəinin möhürü olan fərmanın Milli Azərbaycan Tarix Muzeyinə təqdim olunması muzeyin fondu üçün çox qiymətli bir əsərdir. İsa Həbibbəyli çıxışının sonunda qeyd edib ki, Mədəniyyət Nazirliyinin bu təqdimat mərasimini

təşkil etməsi dövlətçilik tariximizə töhfədir.

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin direktoru akademik Nailə Vəlixanlı çıxışında 500 yaşlı sənədi xaricdəki hərərcadan satın alıb Azərbaycana gətirən həmvətənimizə dərin minnətdarlığını bildirib. O bildirib ki, fərman farsca yazılsa da, tuğranın içində "sözümüz" kəlməsi türkçə yazılıb.

AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunun baş direktoru professor Kərim Şükürov bu sənədin elmi əhəmiyyəti barədə fikirlərini bölüşüb. O, bu fikirlərin fonunda Şah İsmayıl Xətəinin hökmdarlıq dövrü, dövlətçilik tariximizdəki əhəmiyyətli addımlarına nəzər salıb.

Tarix və Etnologiya İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini Tofiq

Nəcəfli sənədin mətni, məzmunu barədə danışdı. O, gələcəkdə də xaricdə olan bu tip qiymətli sənədlərin Azərbaycana gətirilməsini zəruri hesab edib.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi, şair, dramaturq İlqar Fəhmi Şah İsmayıl Xətəinin yaradıcılıq xüsusiyyətləri, əsərlərinin bədii keyfiyyətləri barədə söhbət açıb.

Tədbirin bədii hissəsində Xalq artisti Munis Şərifovun bədii rəhbəri olduğu Qədim musiqi alətləri ansamblının, ansamblın solisti Əməkdar artist Nuriyyə Hüseynovanın ifaları, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin tələbələri - Rahib Allahverdiyev və Firuzə İsmayılın qiraətində Xətəinin poeziyasından nümunələr səsləndirilib.

Milli Elmlər Akademiyası: ölkə

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik İsa Həbibbəyli "Xalq qəzeti"nə müsahibə verib.

- İsa müəllim, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 28 iyul 2022-ci ildə elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı imzaladığı sərəncamdan sonra görülmüş işlər və dəyişikliklər barədə fikirləriniz maraqlıdır.

- Müstəqillik dövründə postsovet məkənlərindəki akademiya demək olar ki, əksəriyyətində struktur dəyişiklikləri baş verdi. Bir çox keçmiş müttəfiq respublikalarda elmi-tədqiqat müəssisələri bütünlüklə Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyinə verilib. Bəzilərinə isə elmi-tədqiqat institutları universitetlərin tərkibində yerləşdirilib. Hətta Qazaxıstanda Elmlər Akademiyası uzun bir müddət səhmdar cəmiyyət kimi fəaliyyət göstərdi. Müstəqillik dövrü, eyni zamanda elmlər akademiyastrukturlarına, fəaliyyət istiqamətlərinə yenidən baxılmasını tələb edir.

Fikrimcə, cənab Prezidentin 2022-ci ildə verdiyi müvafiq sərəncamı Milli Elmlər Akademiyasının, ölkənin elm siyasətində yenidən qurulması üçün dövlət səviyyəsində atılmış mühüm addımdır. Bu addım ilk növbədə uzun zaman Akademiyasının tərkibində fəaliyyət göstərən təbiət və texniki yönümlü elmi-tədqiqat müəssisələrinin təhsil sferasına, ali məktəblərə inteqrasiyasını daha sıx şəkildə təşkil etmək, eyni zamanda, ali məktəblərdəki elmi potensialla bu istiqamətlərdəki elmi potensialı əlaqələndirərək, həm dünya reytinglərində onların nüfuzunu gücləndirmək, ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafında elmin imkanlarını daha da aktivləşdirmək kimi strateji məqsədlərin həyata keçməsinə xidmət edir.

Eyni zamanda, yeni reallıq AMEA-nın tərkibində qalan humanitar yönümlü elmi-tədqiqat müəssisələri əməkdaşlarının müstəqil dövlətçilik ideyasının, azərbaycançılıq ideologiyasının, milli-mənəvi dəyərlərin elmi cəhətdən əsaslandırılması, yeni vətənpərvər elmi nəsilərin hazırlanması sahəsindəki fəaliyyətlərini daha da genişləndirilməsinə imkan yaradır. Müxtəlif elmi qurumlarda fəaliyyətlərini davam etdirmələrini baxmayaraq, Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyətini davam etdirən elm adamlarının Akademiyanın tərkibində qalan müəssisələrin əməkdaşları ilə qarşılıqlı əlaqələri bu gün də davam edir və fayda verir.

- Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası keçmiş sovet dövlətində çox nüfuzlu, elmi nəzarətdə saxlayan və koordinasiya edən bir qurum idi. Hətta kosmik və hərbi sənaye sahələri ilə bağlı SSRİ Elmlər Akademiyası ilə geniş əməkdaşlıq edirdi. İndi vəziyyət necədir?

- Sovet dövründəki akademiya ilə müstəqillik dövründəki akademiyastrukturlarında həm yaxınlıq, oxşarlıq, həm də ciddi fərqli cəhətlər vardır. Fərqli cəhətlərdən başlamaq istəyirəm. SSRİ Elmlər Akademiyası və o cümlədən müttəfiq respublikaların Elmlər akademiyastrukturlarının ana vəzifəsi SSRİ adlanan bir ölkənin hərbi sənaye kompleksini inkişaf etdirmək və sovet ideologiyasını təbliğ etməkdən ibarət idi. Çünki qarşı-qarşıya duran iki ideoloji sistem var idi, sosializm və kapitalizm.

Bu sistemlər arasındakı gərginlik, ziddiyyətlər, münaqişələr məcbur edirdi ki, akademiyastrukturları sovet hərbi sənaye komplekslərini inkişaf etdirməyə və sosializm, kommunizm ideyalarını təbliğ etməyə xidmət göstərsin. Ona görə də, hesab edirəm ki, SSRİ zamanında elm inkişaf etsə də, elmin Sovetlər İttifaqı miqyasında olan hədəflərə doğru faydası daha çox idi, müttəfiq respublikaların quruculuğunda, inkişafında elmin töhfə verməsi ikinci planda qalmışdı. Əsas hədəf SSRİ adlanan "derjava"-nın hərbi sənaye güdrətini artırmağa, ideologiyasını möhkəmləndirməyə yönəlmişdi.

Müstəqillik dövründə isə Milli Elmlər Akademiyasının qarşısında duran ana vəzifə Akademiyanın fəaliyyətini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təsdiq etdiyi ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasına və milli prioritetlərinə uyğun surətdə yenidən qurmaqdan ibarətdir.

Əlbəttə, Azərbaycan elmində dünya elminin tərkib hissəsi kimi ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı və milli prioritetləri ilə yanaşı, ölkə maraqları baxımından bəşəri dəyərlərin, dünyada gedən proseslərin öyrənilməsi də özünəmə-

sus yer tutur. Amma elmin, bütövlükdə, ana hədəfi mənsub olduğu xalqa, onun milli-mənəvi dəyərlərinə, dövlətinin milli prioritetlərinə xidmət etməkdən ibarətdir. Belə bir doğru fikir də var ki, elmin vətəni yoxdur. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, alimin vətəni var. Ona görə də elm həm bəşəri dəyərlərə, həm də öz ölkəmizin və xalqımızın böyük ideallarına xidmət etməlidir.

- Akademiyanın humanitar yönümlü institutlarının inkişafı ilə bağlı qarşıya hansı hədəflər qoyulub?

- Akademiya dünyada və ölkədə elm sahəsində gedən proseslərdən, hətta ictimai-siyasi proseslərdən ayrı deyildir. Amma humanitar və ictimai elmlərin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri dünyada gedən proseslərlə bərabər, bəşəri dəyərləri də öyrənmək, tədqiq etməklə yanaşı, daha çox ölkənin milli mənafeyinə xidmət edən, milli dövlətçilik ideallarına yönələn tədqiqatların aparılmasından ibarətdir. Bu istiqamətdə artıq bir çox aktual məsələlər elmi mühitin gündəminə gətirilib.

Məsələn, sizə bir fakt deyim: İndiyə qədər uzun zaman, xüsusən Sovet dövründə Azərbaycanda humanitar və ictimai elmlər sahəsində dissertasiya mövzuları verilirken, elmi-tədqiqat planları müəyyənləşdirilərkən, monoqrafiyalar yazılarkən əsasən problemlərin öyrənilməsinə daha çox fikir verilib və ədəbi-tarixi şəxsiyyətlərin araşdırılması, tədqiq olunması arxa planda qalıb. Bildiyiniz kimi, inkişaf etmiş sosializm cəmiyyəti adlanan Sovetlər İttifaqının 80-ci illər mərhələsində artıq vahid sovet xalqı formalaşdırmaq kimi bir ideya xüsusi bir tələb kimi meydana qoyulmuşdu.

Hətta mahniilər qoşulmuşdu: Bizim ünvanımız nə kənd, nə şəhərdir, nə ölkədir, bizim ünvanımız Sovetlər İttifaqıdır. Sovet İttifaqı vətən, sovet adamı da Sovetlər İttifaqının vətəndaşı idi. Sovetlər İttifaqının tərkibində yaşayan xalqların milli-mənəvi dəyərlərinin, milli özünəməxsusluğunun, tarixi keçmişinin, böyük şəxsiyyətlərinin unudurlaraq arxa plana keçirilməsinə doğru siyasət aparılırdı. Buna ən sət cəvabı "manqurtlaşma" adı ilə dünya şöhrətli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatov vermişdi.

Təəssüf ki, uzun zaman, hətta Sovetlər İttifaqı çökəndən sonra da elmində o ənənə yaşadılmışdır. Problemlərin tədqiqinə çox diqqət yetirilmiş, şəxsiyyətlərin öyrənilməsi arxa planda qalmışdır. Ona görə də, AMEA Rəyasət Heyətində biz ədəbi-tarixi şəxsiyyətlərin yenidən öyrənilməsi konsepsiyası barədə məsələ müzakirə etdik və artıq Akademiyanın institutları qarşısında Azərbaycanın tarixində və taleyində layiqli yer tutmuş, böyük xidmətləri olan görkəmli şəxsiyyətləri öyrənmək kimi mühüm vəzifə qoyulub.

Təsəvvür edin, bizdə Qarabağın tarixi haqqında kifayət qədər əsərlər yazılıb, Qarabağnamələr çap olunub. Lakin Pənəhəli xan haqqında əlimizdə sərbəllə bir monoqrafiya yoxdur. Bizdə Qaraqoyunlu, Ağqoyunlu, Səfəvilər dövlətləri dövründə ordu siyasəti, iqtisadiyyat, bəynəlxalq əlaqələr və s. öyrənilib, amma həmin dövlətlərin hökmdarları, sərkərdələri haqqında çox az kitablar yazılıb. Şah İsmayıl Xətai və ya Nadir Şah haqqında daha çox xarici dillərdən tərcümə edilmiş əsərləri oxuyuruq.

Cənab Prezident isə müstəqillik dövründə şəxsiyyətlərə qayıdışın əsl siyasət modellərini meydana qoyub. Məsələn, ölkəmizdə bütöv bir il Nəsimi İlinə həsr olundu. O biri il Nizami Gəncəvi İli elan olundu. Bütöv bir il Heydər Əliyev İli kimi qeyd edildi. Dövlət siyasəti şəxsiyyətlərə qayıtmağa, onları daha dərindən öyrən-

məyə, yeni nəsilə çatdırmağa yönəldilib. Elm siyasəti isə uzun illər problemləri öyrənməyə istiqamətləndirilmişdir.

Əlbəttə, biz dərinə düşürük ki, tariximizin də, bu günümüzün də problemlərini də öyrənmək ciddi məsələdir. Amma bu, şəxsiyyətləri unudurmaq hesabına olmamalıdır. Ona görə də Akademiyada apardığımız işin əsasında dayanan vəzifələrdən biri də sovet dövründən qalan həmin sindromu tam sındırmaqdan və elm siyasətinin aparıcı istiqaməti olaraq görkəmli şəxsiyyətlərə yenidən qayıdışı təmin etməkdən ibarətdir. Artıq bu istiqamətdə ilkin elmi nəticələr vardır. Bu, Azərbaycan elminin Azərbaycan xalqı qarşısında borcudur. Başqa bir istiqamət haqqında da sizə fikirlərimi bildirmək istəyirəm.

Uzun zaman bizim ədəbiyyat tariximizin, Azərbaycan tarixinin, mədəniyyət tariximizin dövrləşdirilməsi marksist formasiyalar nəzəriyyəsi əsasında aparılıb. Amma biz indi müstəqillik gözü ilə baxanda aydın şəkildə görürük ki, məsələn, ictimai formasiyalar müxtəlif xalqların tarixində, inkişafında fərqli-fərqli dövrlərdə baş verir. Avropada kapitalizm XVII əsrdən başlayır. Bizdə XVIII əsrdə kapitalizmdən danışmaq mümkün deyildi. Tutaq ki, Avropada feodalizm III əsrdən başlayırdısa, bizdə həmin dövrdə normal feodalizm dövründən söz açmaq ehtiyatlı məsələdir. Amma hazır şəkildə Almaniyada dövrləşdirmə necə idisə, Marksın formasiyalar nəzəriyyəsi əsas kimi qəbul edilməklə, sosializm prinsiplərinə uyğun gəlirdi üçün, bütün müttəfiq respublikalarda da dövrləşdirmə eyni şəkildə qəbul olunurdu.

Son illərdə Akademiyada aparılan əsas işlərdən biri Azərbaycan tarixinin, ictimai fikrinin, ədəbiyyatının, mədəniyyətinin ictimai informasiyalar əsasında dövrləşdirilməsinə əsaslanan marksizm nəzəriyyəsinə qurtarmaq və Azərbaycan xalqının keçirdiyi real ictimai-siyasi proseslər əsasında onun inkişaf yolunun gerçək dövrləşdirmə konsepsiyasını hazırlamaq və konkret inkişaf mərhələlərini müəyyən etməkdən ibarətdir. Artıq Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin dövrləşmə konsepsiyası AMEA-da, Bəynəlxalq Türk Akademiyasında, Yazıçılar Birliyində müzakirə olundandan sonra qəbul olunub.

10 cildlik Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi yeni konsepsiya əsasında çap olunmaqdadır. Rəyasət Heyətində Azərbaycan tarixinin dövrləşmə konsepsiyası haqqında Tarix və Etnologiya İnstitutunun direktoru, professor Kərim Şükürova Səfərova Azərbaycan musiqişünaslığının keçirdiyi inkişaf mərhələləri haqqında qiymətli bir kitab yazıb. Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutu milli fəlsəfə anlayışını elmi dövrüyyəyə gətirib, idealist fəlsəfənin elmi əsasları gündəmə daxil olub.

Ölkəmizin Prezidenti cənab İlham Əliyev Azərbaycan ziyalıları, alimləri qarşısında yeni tarixi mərhələnin milli ideyası necə olmalıdır sualını meydana qoyub. AMEA-da 2024-cü ildə üç dəfə - 16 yanvarda, 6 aprelde və 11 iyulda humanitar və ictimai elmlər bölmələrini əhatə edən alimlərin iştirakı ilə milli ideya necə olmalıdır sualı ətrafında alimlərimizin geniş diskussiyaları keçirildi. Alimlərimiz güclü Azərbaycan, Türk dünyası, rəqəmsal inkişaf və strateji tərəfdaşlığı yeni tarixi dövrün inkişaf modeli kimi aparıcı hesab edirlər.

Bundan başqa, AMEA-da Azərbaycanın dövlətçiliyinin qədim tarixinə həsr olunmuş çox maraqlı, dəyərdim ki, bir qədər də gərgin, yaxşı mənada ciddi diskussiya keçirildi. Azərbaycan dövlətçilik tarixinin nə vaxtdan başlaması, ayrı-ayrı dövrlərdə hansı yollardan keçərək for-

malaşması, inkişafı, aparıcı tarixi simaları Azərbaycançılıq mövqeyindən elmi diskussiyalardan keçirilərkən müəyyənləşdirilir.

Yeni, Akademiyada elmi mühit dəyişib. Zaman özü də elmdə yeniliklər tələb edir. Biz də bu yenilikləri, necə deyim, dissertasiyalara, monoqrafiyalara, məqalə mövzularına çevirməyi və ölkəmizin inkişafına istiqamətləndirməyi mühüm vəzifə hesab edirik. Bunun əsasında Azərbaycanın yeni elmi nəslini, həm də vətənpərvər nəsil formalaşdırılır.

- Son iki ildə AMEA-dakı struktur islahatlarından da, istərdik ki, söhbət açsınız.

- Struktur islahatları AMEA-da gedən yeniləşmə proseslərinin aparıcı istiqamətlərindən biridir. Elmi istiqamətlər sahəsində baş verən yeniləşmə öz-özlüyündə struktur islahatlarının da aparılması zərurətini meydana çıxarır. Məsələn, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası uzun dövr ərzində A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutu və Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutu fəaliyyət göstərmişdir. Amma biz müstəqillik dövründən sonra Qərb akademiyastrukturlarında, Çin Akademiyasında, Asiyanın mötəbər akademiyastrukturlarında olan strukturla tanış olmaq və gördük ki, etnoqrafiya istiqaməti, ixtisası heç də arxeologiya ilə tam bir-birini tamamlamır. Çünki etnoqrafiya daha çox yerüstü mədəniyyəti, mərasimləri, xalqın məişətini əks etdirir, amma arxeologiya yeraltı mədəniyyəti, arxeoloji dünyanı əhatə edir.

Ona görə də dünya təcrübəsini öyrənərək, Azərbaycan reallığını da nəzərə alaraq Arxeologiya Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutundan etnoqrafiya ixtisasını ayıraraq ona aid olan 3 şöbəni Tarix İnstitutu ilə birləşdirməyi vacib saydıq. Çünki Tarix İnstitutunda Azərbaycan tarixi öyrənilərkən təkcə dövlətçilik tarixi, siyasi tarixi deyil, eyni zamanda milli mədəniyyətin də tarixi öyrənilir. Etnoqrafiya da xalqın maddi mədəniyyətinin ana istiqamətidir. Buna görə elmi cəhətdən etnoqraflar üçün tarixçilərlə inteqrasiya elmi cəhətdən daha çox fayda verə bilər.

Bunu nəzərə alaraq, AMEA Ümumi Yığıncağının vəsətəti əsasında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarı ilə Akademiyanın strukturunda Tarix və Etnologiya İnstitutu ilə yanaşı, Arxeologiya və Antropologiya İnstitutu yaradılmışdır. AMEA-nın Nizamnaməsinin verdiyi imkanlar daxilində hər iki institutun daxilində müasir dövrün çağırışları ilə səsleşən yeni şöbələr də formalaşdırılmışdır.

Tarix və Etnologiya İnstitutunda yaradılmış "Qarabağ müharibəsinin tarixi və Böyük qayıdış hərəkatı", "Qərbi Azərbaycan tarixi", "Türk xalqlarının tarixi və etnologiyası" şöbələri Akademiyadakı yeniləşmə proseslərinin dalğasında meydana çıxmış yeni strukturlardır. Eyni zamanda, Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunda da yeni yaradılmış Xəzər arxeologiyası, İslam arxeologiyası, Məhkəmə arxeologiyası şöbələri də ilk dəfə yaradılan struktur bölmələri kimi müstəqillik dövrünün çağırışları əsasında qədim dövr tariximizin bütün reallıqları və genişliyi ilə araşdırılmasına imkan yaradır. Bundan bir az əvvəl təsis etdiyimiz Antropologiya şöbəsi də ilk dəfə Akademiyada elmi mühitində meydana çıxan fərqli struktur hadisəsidir. Bunlar Azərbaycanın yeni tarixi dövrünün və yeniləşən Akademiyasının müasir mərhələsindəki reallıqlardır.

Qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Qərbi Azərbaycana Qayıdış konsepsiyasının işığında Tarix və Etnologiya İnstitutundakı Qərbi Azərbaycan tarixi şöbəsindən başqa Folklor İnstitutunda Qərbi Azərbaycan Folkloru, Əlyazmalar İnstitutunda Qərbi Azərbaycan və Qarabağ əlyazmalarının tədqiqi, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda Toponimika şöbələrinin yaradılması da Azərbaycan elminin müstəqil Azərbaycan dövlətinin və xalqımızın maraqlarına xidmətə doğru istiqamətləndirilməsinin real göstəriciləridir.

Akademik elmi müstəqil dövlətimizin ideallarına doğru istiqamətləndirmək baxımından möhtərəm Prezidentimizin 14 fevral 2024-cü il tarixdəki andiçmə mərasimində türk dünyası ilə əlaqələrin prioritetliyi sahəsində qarşıya qoyduğu strategiyaya uyğun olaraq Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunda yeni fəaliyyətə başlamış "Türk xalqlarının fəlsəfi fikir tarixi və müasir fəlsəfəsi", Memarlıq və İncəsənət İnstitutunda təsis edilən "Türk sənət tarixi və mədəni irsi" şöbələri əməkdaşlarının atdıqları ilk addımlar turkologiya elmi istiqamətdəki böyük işin məqsədyönlü başlanğıcıdır. Yeri gəlmişkən, bildiri-

reallıqları və yeniləşmə prosesləri

mək istəyirəm ki, AMEA-da 1926-cı ildə Bakıda keçirilmiş Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illiyinin qeyd olunmasına da hazırlıq işlərinə başlanmışdır. Son dövrlərdəki islahatlar Azərbaycanın yeni tarixi mərhələdə də türkologiya elminin mərkəzi olmasını təmin etməyə xidmət göstərir.

Gördüyünüz kimi, artıq qarşınızda yeniləşməkdə davam edən bir Akademiya var. Dünya elmində gedən proseslərə və müstəqil Azərbaycan dövlətinin çağırışlarına uyğun olaraq struktur islahatları bundan sonra da davam etdiriləcəkdir. Yeni strukturların kadr potensialını formalaşdırmaq, elmi istiqamətlərini müəyyən etmək, maddi-texniki bazasını yaratmaq kimi məsələlər də yeniləşmə proseslərinin doğurduğu çağırışlardır. Elmi-tədqiqat institutlarının rəhbər heyəti və kollektivi ilə birlikdə çalışırıq ki, bu sahədə forma və məzmunun üzvü əlaqəsinə, vəhdətinə nail ola bilək. Əsas odur ki, AMEA-da yeniləşmə proseslərinin dönməzliyi təmin edilmişdir. AMEA-nın yeni tarixi dövrün ideallarını rəmzləşdirən emblemin qəbul edilməsi də Akademiyadakı yeniləşmə hərəkatının özünəməxsus hadisəsidir.

- Dünya elmi hazırda süni intellektə böyük sərmayə qoyur. Elm mərkəzləri rəqəmsallaşmağa və elektron idarəetməyə doğru gedirlər. AMEA-da hazırda bu sahədə hansı tədbirlər həyata keçirilir?

- Məlum olduğu kimi, hazırda Milli Elmlər Akademiyası daha çox humanitar və ictimai elmlər yönümlü Akademiyadır. Ona görə bir çoxları düşünür ki, rəqəmsallaşma və süni intellekt humanitar və ictimai elmlərlə bir araya sığmır. Mən bunu kökündən yanlış hesab edirəm. İndi süni intellektin nüfuz etmədiyi sahə yoxdur. Cəmiyyətin, təbiətin, kainatın elə bir sahəsi yoxdur ki, orada rəqəmsal inkişaf, elmmetrik göstəricilər, süni intellektin tətbiqi prioritet sahə olmasın. Akademiyada da elektron elmin meydanının genişləndirilməsi və bu sahədə də yeniləşməyə nail olmaq üçün genişmiqyaslı iş aparılır.

Bizə məlum olan MDB və Şərqi Avropa Elmlər Akademiyaları içərisində ilk dəfə olaraq Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında 18 yanvar 2023-cü il tarixində "Elektron Akademiya" şöbəsi yaradılıb. Buna uyğun olaraq

AMEA-nın tabeliyində olan 11 elmi-tədqiqat institutunun hamısında, o cümlədən Mərkəzi Elmi Kitabxanada daxili imkanlar hesabına Elektron Xidmətlər şöbələri fəaliyyətə başlamışdır. Artıq ilkin nəticələr vardır.

Birincisi, artıq iki ildir ki, "Elektron Akademiya" şöbəsinin əməkdaşları dünya Akademiyaları ilə müqayisəli şəkildə müəyyən elədikləri elmmetrik göstəricilər əsasında AMEA-nın elmi-tədqiqat müəssisələrinin reyting cədvəlləri hazırlanır və elmi ictimaiyyətə təqdim olunur. İkincisi, Akademiya alimlərinin əsərlərinə istinadların hesablanması Akademiyada vahid mexanizmi yox idi. Dəqiq və tətbiqi elmlər sahəsində ümumiyyətlə müəyyən modellər olduğu üçün həmin sahələr üzrə çalışan alimlərimizin əsərlərinə olan istinadları beynəlxalq reyting bazalarından öyrənmə bilirik. Amma humanitar və ictimai elmlər əsasən ölkə reallıqlarına həsr olunduğu, daha çox milli və regional xarakter daşdığı üçün ölkəmizdə və başqa əksər respublikalarda da bunları ölçən rəqəmsal qurum olmamışdır.

Hazırda "Elektron Akademiya" şöbəmiz AMEA-da fəaliyyət göstərən alimlərin beynəlxalq bazalarda yerləşdirilmiş 1700 profil əsasında müasir tipli elmmetrik şəbəkə yaratmışdır. İl ərzində həmin invertal rəqəmsal elmmetrik baza vasitəsilə istənilən elm adamının elmi əsərlərinə istinadları öyrənmək mümkündür. Bu, bizə humanitar və ictimai elmlər sahəsində də elminin səviyyəsini ölçməyə, müqayisə etməyə, istiqamətləndirməyə, qüvvətli tərəflərimizi, zəif cəhətlərimizi görməyə imkan yaradır.

Bundan başqa, "Elektron Akademiya" şöbəsinin köməyi ilə Akademiyada nəşr olunan elmi jurnalların elektron bazası yaradılmışdır. Elmi nəşrlərimizi beynəlxalq bazalarda yerləşdirmək üçün də addımlar atılmaqdadır. Türkiyədəki TÜBİTAK təşkilatı ilə 23 fevral 2024-cü il tarixdə imzaladığımız əməkdaşlıq müqaviləsi əsasında AMEA-nın 3 jurnalı həmin nüfuzlu qurumun Ulaqım-Dərgi Park elektron jurnallar bazasına daxil edilmişdir. Eyni zamanda, "Elektron Akademiya" şöbəsi AMEA-nın da Dərgi Park elektron nəşrlər şəbəkəsini yaratmışdır.

Süni intellekt sahəsində IV Sənaye İnqilabının çağırışları əsasında tədbirlər həyata keçirilməkdədir. Məqsədimiz süni intellektin humanitar və ictimai elmlərə tətbiq edilməsinə nail olmaqdan, bu sahə üzrə yeni biliklərə və bacarıqlara yiyələnmiş yeni nəsilləri formalaşdırmaqdan ibarətdir. Bu ilin 17 iyulunda TÜBİTAK-la birgə "Süni intellekt və rəqəmsal inkişaf: reallıqlar və çağırışlar" mövzusunda keçirdiyimiz beynəlxalq elmi konfransda Azərbaycan elm adamlarının və xarici ölkə alimlərinin məruzələrində səsləndirilən fikirlər, irəliləyən təkliflər, aparılan müzakirələr bu ən modern istiqamətlərə dair maarifləndirmə baxımından çox əhəmiyyətli olmuşdur. "Elektron Akademiya" şöbəsi əməkdaşlarının yaratdığı "Süfi" adlandırılan robot modeli süni intellekt sahəsindəki ilkin təşəbbüslərimizdir. Süni intellektin humanitar və ictimai elmlər bölməsinə transfer edilməsinə daha da genişləndirmək qarşısında duran əsas vəzifələrdəndir.

- "Yaşıl Dünya naminə Həmrəylik ili" və COP29-la əlaqədar AMEA hansı layihələrlə çıxış edir?

- Həqiqətən, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin elan etdiyi "Yaşıl Dünya naminə Həmrəylik ili" elminin, Akademiyamızın qarşısında yeni bir sferaya doğru yaşıl işiq yandırmışdır. Diqqət etsəniz, 2024-cü ildə ən müxtəlif elm sahələrində yaşıl dünyanın müxtəlif problemləri ilə əlaqədar konfranslar, müzakirələr geniş miqyaslıdır. Akademiyada il ərzində bu mövzuda 11 elmi konfrans keçirilib. Bugünlərdə Humanitar və İctimai Elmlər sahəsi üzrə də Yaşıl Dünya və COP29-un çağırışlarına həsr edilmiş elmi konfrans təşkil ediləcəkdir. Bu il elmi leksikada yaşıl enerji, yaşıl artım, yaşıl layihələr, yaşıl bacarıqlar, yaşıl iqtisadiyyat və s. kimi yeni terminologiya aktivlik qazanmışdır. Akademiya elmi mühitində yaşıl enerji, ekoqramatika, aqroarxeologiya, yaşıl leksika, landşaft memarlığı və sair kimi yeni elm sahələri yaranmaqdadır.

COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi Prezident İlham Əliyevin ölkəmizə və xalqımıza böyük nüfuz qazandırdığı mühüm tarixi hadisədir. Azərbaycan Respublikası COP29 Beynəlxalq Konfransının ən yüksək səviyyədə keçirilməsinin yeni standartını nümayiş etdirəcəkdir.

- AMEA-nın beynəlxalq əlaqələri də oxucular üçün maraqlıdır.

- Sovetlər İttifaqı zamanı müttəfiq respublikaların akademiyalarının beynəlxalq əlaqələri daha çox SSRİ Elmlər Akademiyası vasitəsilə idarə olunurdu. Müstəqillik illərində isə akademiyalar elmi əlaqələrini ikitərəfli əməkdaşlıq əsasında özləri qururlar. Akademiyamızda 50-dən çox ölkə ilə ikitərəfli əməkdaşlıq haqqında bağlanmış müqavilələr əsasında beynəlxalq əlaqələrimiz inkişaf etdirilir. Bununla belə, dünyanın nüfuzlu beynəlxalq elmi təşkilatlarının üzvlüyünə qəbul olunmamış son iki ilin bu istiqamətdəki yeni hadisəsidir. AMEA-nın dünyanın ən böyük beynəlxalq elmi təşkilatları olan Beynəlxalq Elmi Şuranın, Akademiyalararası Tərəfdaşlıq Təşkilatının, Asiya Akademiyaları və Elmi Cəmiyyətləri Assosiasiyasının tamhüquqlu üzvü seçilməsi yeniləşmə dövrünün yeniliklərindəndir.

Artıq AMEA beynəlxalq elmi təşkilatlara qərarlarının qəbul edilməsinə səsvərə hüququna malikdir. Necə deyirlər, dünya elmində bizim də səsimiz var.

- Akademiya 80 illik yubileyinə hansı zərirlə gedir?

- 27 mart 2025-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 yaşı tamam olacaq. Akademiyamızın Azərbaycan cəmiyyətinin və elminin tarixində və inkişafında mühüm rolu olmuşdur. Akademiyada böyük elmi məktəblər yaranıb, görkəmli alimlər fəaliyyət göstərmişdir. Akademiyamızın 80 illiyi Azərbaycanda akademik elmin hesabı və yeni tarixi dövrün elm strategiyasının müəyyən edilməsi, istiqamətləndirilməsi hadisəsidir. Çalışacağıq ki, Akademiyamızın yuvarlaq iddönümü tədbirləri də Azərbaycan elminin inkişafına xidmət etsin, müstəqil dövlətimizin və xalqımızın tərəqqisinə töhfə versin.

- Maraqlı müsahibəyə görə təşəkkür edirik. Sonda bu gün 75 yaşınızın tamam olması münasibətilə sizi "Xalq qəzeti"nin kollektivi adından təbrik edirik.

- Çox sağ olun.

Söhbəti qələmə aldı:
Anar TURAN

"Xalq qəzeti"

Monumentallığın mozaikası...

Akademik İsa Həbibbəyli haqqında danışmaq mənim üçün çox çətindir. "Danışmaq"ın yerinə "yazmaq" sözünü yazmışam qədər çətin... Üst-üstə dörd-beş dəfə təkbətək görüşmüşük, ya da görüşməmişik. Heç bir stakan çay da birgə içməmişik. Bunu sözləşmə İsa müəllimin özü də mənə zarafatla dörd-beş dəfə deyib. Hər dəfə söyləyəndə nədənsə Lənkəran çayına sevgim birə-beş artır...

Bizi birləşdirən Mirzə Cəlildir. Fəxarətlə deyə bilərik ki, ikimiz də Cəlilçiyik.

"Mirzə Cəlil yanğısı" kitabımı işləyərkən sözlə ifadəsi olmayan qəribə hallar yaşayırdım və onları yazıya almamaq mümkün deyildi. "Xatirətim"ə qəfil gözüme sataşan bu fikirlər isə mənə lap sarsıtdı: "Miladın min səkkiz yüz doxsanıncı illərində Nəhrəm kəndində müəllim olduğum vaxt kəndlərimizdə qəribə hallar görürdüm və gördüklərimizi yazıya götürürdüm".

Mirzə Cəlilin bütün yaradıcılığı o qəribə halların, "irreal" situasiyaların proyeksiyasıdır. Təbii ki, bizim yaşadığımız halla Mirzənin gördükləri hallar arasında yerlə göy qədər fərq vardır. Amma kim zamanət verə bilər ki, yerlə göyün görünməyən bir küncündə mənə İsa müəllimlə görüşdürən də məhz həmin metafizik hallar olmayıb? Demək, on illərdir Mirzə qabağımıza düşüb bizi görüşdürmüş...

Əgər belə olmasaydı, altı-yeddi il əvvəl reallıqda hələ üzünü görmədiyim, görüşüb əlini sıxmıdığım, ancaq Cəlilsünas kimi tanıdığım İsa Həbibbəyli haqqında intuitiv olaraq aşağıdakı sözləri yazıb bilməzdim: "Əsrdəşimiz, çağdaşımız olan bu fədakar alim haqqında düşünərkən, müqayisələrin qaçılmaz olduğunu fərqindəyəm...".

Dahi Mirzə Cəlil haqqında hamı yazıb bilər. Bu, hər kəsin öz haqqıdır. Bir də var, öz ömrünü Mirzə Cəlil öm-

rünün nəhəng nəhrinə qatıb, sularında yana-yana eridib, onunla birgə məmləkətin hər qarışından və onun hüduqlarından çox-çox uzaqlardan keçsən, nəfəsini dərmədən, usanmadan yəni-dən təkrar-təkrar əvvələ - başlanğıca qayıdasan və bu qayıdış hər dəfə bir nöqtədə dayanmağı deyil, əbədi fasiləsizliyi simvolizə etsin...

Bu yerdə Sizifi xatırlamamaq olmaz. Biz "Sizif eməyi"nin "izafilik" və "bihudəlik" qatının tam əleyhinəyik. Sizifin əllərindən çıxan o daşın altında hər dəfə tabulaşmış ədəbi ehkamların - "allah"ların qalib məhv omasına qəlbən inanırıq! Dahi A.Kamyu ilə də razılaşıırıq: Burada Sizif yox, məhz daş qələbə çalır.

Məgər o daş "qələbə çalmış" mətnlərimiz deyilmi?! Biz "absurd" qəhrəmanlara çevrilsək də, qoy mətnlərimiz qələbə çalsın! Baxın, İsa müəllim də məhz bu cür edir, daşdan, daşdan ağır Mirzə Cəlil mətnlərini iyne ilə gor qazır kimi araşdırır, tədqiq edir, hər dəfə iyne ucu qədər irəliləyir, irəliləyir və sonda əllərindən "çıxan" o daş-mətnlə yəni-dən əvvələ qayıdır...

Efesli Heraklit deyirdi: "İnsanın xasiyyəti (xarakteri) onun taleyini təyin edir". Həqiqət olduğuna yüz faiz inanırıq! Biz bu fikrə kiçik bir əlavə etmək istəyirik: İnsanın sevdiyi yazıçılar da onun kimliyini göstərir, hansı əqidə və mənaviyyət sahibi olduğunu xarakterizə edir.

Bu aspektdən yanaşılıb qətiyyətlə deyə bilərik: İsa müəllimin böyük alim, vətəndaş, yorulmaz ictimai-siyasi xadim və ümumilikdə, planetar məsələdə Azərbaycançı olmasının milli-mənəvi arxeologiyasında da məhz Mirzə Cəlil ruhuna sonsuz sədaqət hissi dayanır...". ("Mirzə Cəlil yanğısı", səh: 15-16)

Xalq yazıçısı, akademik Kamal Abdulla nadir hallarda kiməsə mətn ithaf edir. Amma bunu edəndə Səttar Bəhlulzadə səxavəti ilə edir. Azad Mirzəcanzadə, Turan Cavid, Oljas Süleymanov, Natiq Səfərov, Niyazi, Musa Adilov, Aydın Məmmədov, Rüstəm Kamal, Ramiz Rövşən, Vaqif İbrahimov, Rəhman Bədəlov, heç bir zaman 17-ci mərtəbədə düşməyən Mövlud və başqalarını bu sıraya yazmaq olar.

"Mənim Füzulim" kitabı da İsa Həbibbəyliyə ithaf olunub. Haradasa dahi Füzulinin mərhəmət, eşq, yaxşılıq et-

mək, "şair sözünün yalan"ından qaçıb daima həqiqətin yanında durmaq üçün göstərdiyi sonsuz çabaları, "salamlı rüşvət olmadı" üçün almayan"lara qarşı apardığı amansız mübarizə və bu mübarizədən usanmazlığı həm də insanları bir sevgi çetiri altında birləşdirmiş...

İsa müəllim də Füzuli usanmazlığına "mübtəla olanlar"dandır. O, sevgi, zəhmət, sədaqət, elm və təmizlikdən usanmır. Cümlə daxilində "elm" və "təmizlik" sözlərinin yanaşı gəlməsi sifət təsadüf oldu. Amma yox, sözlər cümlə daxilində özləri öz yerlərini müəyyən edə bilərlər. Təbii ki, insani müdaxilə olmasa...

İsa müəllim elmdə təmizliyin, təmizlikdə elmin mücəssəməsidir; məslək və əqidəsi dəyişməz həmvətənləri ilə bir yerdə (Mirzə Cəlil başda olmaqla) Füzulinin insan layını simvolizə

edir. Başqa cür desək, insan kimi tədqiq olunmayan Füzuli haradasa bir az (bəlkə daha çox?) İsa müəllimlərə bən-zəyir...

Hər hansı bir cümlə bir-birini qədarcasına "itələyən" antonimlərin arxasında qədarından çox yüyürüb ona dəlicəsinə vurğunluğunu ifadə edərsə, ən böyük məğlubiyyətə uğramış olur. Az qala ata sözlünə çevrilmiş bu deyimdə olduğu kimi: "Alim olmaq asandır, insan olmaq çətin". Göründüyü kimi, cümlənin bütün ağırlıq mərkəzi, energetik gücü iki sözlün üzərinə düşür: "asan" və "çətin" antonimlərinin... Onların aralıq məsafəsində isə linç edilmiş qeyri-səlis məntiqin fəryadı eşidilməz olur.

Məhz İsa müəllim kimi böyük alimlər "asan"lıqda "çətin"liyin, "çətin"likdə isə "asan"lığın simvoluna çevrilərək bizə elmin, alimlik və insanlığın sərhədsiz üföqlərini müdrikcasına göstərmiş olurlar.

Sonda etiraf etməyə məcburam, açığı, İsa müəllimin 75 yaşda olmasına heç cür inana bilmirəm, çünki o, ağıla sığmayan gənclik ehtirası, 75-in fəvqündə dayanacaq hərəkatlılıq və sonsuz coşqu ilə əziz Vətəninə xidmət edir.

İsa müəllim sələflər-xələflər, fərdlər-kollektivlər, ədəbiyyatlar və mədəniyyətlər arasında genetik-funksional tarazlığı metodoloji cəhətdən ən yüksək səviyyədə quran və onu qorumağı bacaran unikal ictimai-siyasi bir xadim, örnək olan fədakar bir alimdir.

Qarşıdan gələn illər sonsuz fəzalara deməkdir...

Sonsuz fəzalara qənşər, əziz İsa müəllim!

Mehman QARAXANOĞLU
aia.az

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli mənim məslək dostumdur. Bu, sözün hər iki mənasında: peşədaşlıq anlamında da, (ikimiz də ədəbiyyat adamlarıyıq), əqidə anlamında da (ədəbiyyatımıza, onun tarixinə, mənəvi dəyərlərə eyni yöndən yanaşırıq).

İsa Həbibbəyli ilə ruh yaxınlığımız hər ikimizin böyük yazıçı Mirzə Cəlil Məmmədquluzadəyə duyduğumuz qibtə hissiylə başladı. Millətimize ən ağır problemlərini dərinləndirən, ifadə edən bu böyük yazıçı və mütəfəkkirə övladlıq borcumuzu mən onun həyat və yaradıcılığına həsr etdiyim sənə əsəri ilə, kino və televiziya filmləri ilə ödəməyə çalışdım. İsa müəllim isə onun irsinin ən mötəbər araşdırıcısı, təbliğatçısı, nəşiri olmaqla bərabər, bu cəfakəş dahinin dünyaya səpələnmiş nəslindən olanları tapıb Azərbaycana gətirdi, onları Azərbaycana, dedə-baba vətənlərinə isə onlara qaytardı. İsa Həbibbəylinin Mirzə Cəlil Məmmədquluzadənin məlum dram əsərlərini, məqalələrini, şeirlərini, tərcümeyi-hal faktlarını və sənədlərini üzə çıxarması, elmi döviyyəyə gətirməsi, nəşr etdirməsi elmə gerçək xidmətdir. Onun tapıb nəşr etdirdiyi Cəlil Məmmədquluzadənin üç pərdəli "Ər" pyesi ədəbin "Dəli yığıncağı" kimi dəyərli əsərdir. İsa Həbibbəylinin son iyirmi il ərzində Mirzə Cəlilin hekə-

"Azərbaycan ədəbiyyatının erkən realizm dövrü", "Maarifçi realizm dövrü", "Milli istiqlal ədəbiyyatı - Modernizm mərhələsi" İsa Həbibbəylinin (indiye-qədərki dövrləşdirmə təsnifatlarında olmayan) müəyyən etdiyi yeni mərhələlərdir. Bundan başqa, İsa Həbibbəyli Azərbaycan ədəbiyyatının müstəqillik dövrünü əhatə edən çoxmetodlu ədəbiyyat təliminin də müəllimidir. İlk dəfə İsa Həbibbəyli vahid sosialist realizmi yaradıcılıq metoduna əsaslanan sovet ədəbiyyatından fərqli olaraq, müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatının çoxmetodlu prinsip əsasında inkişaf etməsi ideyasını irəli sürmüş və nəzəri cəhətdən əsaslandırmışdır. Ədəbi növlərin

Məslək dostluğu və yorulmazlıq örnəyi

yələrini dünya dillərinə: rus, macar, ərəb, özbək, ukrayna, latıq, tacik dillərinə tərcümə etdirərək xarici ölkələrdə kitab halında nəşr etdirməsi də əsil ziyalı işidir. Onun "Cəlil Məmmədquluzadə: mühiti və müasirləri" adlı monoqrafiyası fundamental tədqiqat əsəridir.

Bundan başqa, İsa Həbibbəyli Məhəmməd ağa Şahtaxtının, Məhəmməd Tağı Sidiqinin, Məmməd Səid Ordubadinin və əsərlərini arxivlərdən və dövrü mətbuatdan toplayıb çap etdirərək ilk dəfə oxuculara çatdırıb. Hətta elmdə ustada hesab etdiyi akademik Məmməd Cəfər Cəfərovun sağlığında çap etdirməyi "Xatirələrini"ni və iki dram əsərini də oxuculara təqdim edib.

Baş belə bundan qabaq Akademiyamızın vitse-prezidenti İsa Həbibbəylinin 70 illiyinə bir yazı yazmışdım. Akademiyamızın rəhbərlərindən biri və Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun müdiri kimi İsa müəllimin gördüyü prinsipcə yeni və mühüm işləri qeyd etmişdim. Yazırdım:

"İsa Həbibbəylinin bu il çapdan çıxmış "Azərbaycan ədəbiyyatı dövrleşdirmə konsepsiyası və inkişaf mərhələləri" monoqrafiyası ədəbiyyat tariximizə dəyərli töhfədir".

Zənnimcə, İsa müəllimin bu monoqrafiyasının ən böyük dəyəri ədəbiyyat tariximizi ana dilimizin ən böyük abidəsi - "Kitabi-Dədə Qorqud"la başlaması fikri idi. Axi buna qədər nəşr olunmuş çoxsaylı kitablarda ədəbiyyat tariximiz Herodotun gətirdiyi rəvayətlərlə, "Avesta"yla, Dəvdəyin bizə yad dilə çatdığı şeiri ilə, ərəbcə yazan şairlərlə başlayırdı və dilimizin ilk ədəbi örnəyi XIII əsr şairi Həsənoğlunun qezəli sayılırdı. "Kitabi-Dədə Qorqud" isə yasaq olunmadığı illərdə belə bir qayda olaraq ədəbiyyat tariximizin sonluğuna - folklorla aid bölümünə atılırdı.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin tarixi sərəncamı ilə "Kitabi-Dədə Qorqud"un 1300 illiyi ölkəmizdə və dünyada geniş qeyd olundu. Heydər Əliyevin bu qərarının xalqımızdan yalnız ədəbiyyatı üçün deyil, tarixi baxımından da müstəsna əhəmiyyəti vardı. Əcdadlarımızın - Oğuz-türklərin bu torpaqlarda ən qədim zamanlardan məskun olduqları danılmaz dəlillərlə təsdiqlənirdi.

Dədə Qorqudun peyğəmbərimizin çağdaşı olması faktından çıxış edərək 1300 illik tarixi qəbul edildi və əsərin adında "Kitab" sözlünə əsaslanaraq bu möhtəşəm abidə ana dilimizdə yaranan söz sənətimizin ilki sayıldı. İsa Həbibbəyli isə "Kitabi-Dədə Qorqud: yazılı epos və ya epopeya" adlı monoqrafiyasında da bu tarixi həqiqəti ilk dəfə elmi dəlillərlə əsaslandırdı. Dünya elmi fikrinde Homerin "İliada" və "Odiseya" əsərləri yazılı ədəbiyyat hesab olunduğu kimi, Azərbaycanda da İsa Həbibbəyli tərəfindən "Kitabi-Dədə Qorqud"un yazılı ədəbiyyat nümunəsi olduğu ciddi şəkildə tədqiq edildi və əsaslandırıldı. Bu baxış Qorqudşünaslıqda yeni bir istiqamətdir.

Bütövlükdə isə İsa Həbibbəylinin "Azərbaycan ədəbiyyatı: dövrləşdirmə konsepsiyası və inkişaf mərhələləri" monoqrafiyası ədəbiyyatşünaslıq elminin müstəqillik dövründəki mühüm nailiyyətlərindəndir. Birinci dəfə bu tədqiqat əsərində ədəbiyyat tariximizin çoxəsrlilik inkişaf yolu ədəbi-tarixi proseslərin realılıqları və azərbaycançılıq prinsipi əsasında mərhələlər üzrə təqdim olunub. Monoqrafiyadakı "Etnosdan - epos qədərki qədim dövr", "Azərbaycan ədəbiyyatının ortaqlaşdırıcı mərhələsi", "İntibah dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı",

və janrların bölgüsünə aid də İsa Həbibbəylinin yeni və maraqlı araşdırmaları vardır. Ədəbi cərəyanlardan bəziləri haqqında ayrı-ayrılıqda müxtəlif müəlliflər tərəfindən yazılmış tədqiqatlar olsa da, Azərbaycanda bütün ədəbi cərəyanları ilk dəfə İsa Həbibbəyli ardıcıl və sistemli şəkildə tədqiq edib, onların hər birinə aid yeni elmi baxışları meydana qoymuş, bəzi ədəbi cərəyanlar haqqında ilk dəfə söz açmışdır. İsa Həbibbəylinin "Romantik lirikanın imkanları" adlı monoqrafiyasında isə XX əsrin əvvəllər Azərbaycan romantik lirikasının poetikasını elmi-nəzəri şəkildə açıqlanmışdır.

İsa Həbibbəyli 2022-ci ildə Akademiyamızın prezidenti seçildi. Akademiyamızın ilk prezidenti məşhur cərrah Mir Əsədulla Mirqasimovdan başlayaraq bu elmi qurumun əksər prezidentləri dəqiq elmlərin nümayəndələri olmuşlar - kimyaçı, fizik, geoloq, riyaziyyatçı... Müstəqillik dövründə Akademiyamızın rəhbəri məhz humanitar elmin nümayəndəsinin seçilməsi təbəddir, fizika da, kimya da, riyaziyyat da ümumənəşir elm sahələridir, amma hər millətin tarixi, ədəbiyyatı, dili, incəsənəti yalnız ona məxsusdur. Sovet dönəmində Azərbaycan tarixinin necə azdırılmasını, ədəbiyyatımızın yalnız sırf marksist təlimi əsasında, sinfi baxımdan araşdırılması, dilimizin türk ailəsindən təcrid olunması, fəlsəfi fikrimizin türk kontekstindən çıxarılması və bütün bu sayaq yanlışlar müstəqillik dövründə Akademiyamızın elmi institutları tərəfindən aradan qaldırılması idi.

Akademik İsa Həbibbəyli bu işin bütün ciddiliyini və məsuliyyətini dərinləndirən duyan alimdir və onun adı çəkilən monoqrafiyasında əsaslandırıldığı konsepsiya indi Akademiyamızın prezidenti kimi rəhbərliyi ilə çıxmaqda olan çoxcildlik ədəbiyyat tariximizdə tam şəkildə davam və inkişaf etdirilir. XIX əsrə qədər Azərbaycan və Anadolu ədəbiyyatının eyni məcrada inkişaf etməsi danılmaz həqiqətdir. Orta əsrlərdə bizdə "klassik ədəbiyyat", Türkiyədə "divan ədəbiyyatı" adlanan poeziyanın böyük nümayəndələrini yaxınlaşdırən mühüm cəhət şeirlərində ərəb-fars sözlərinin, izafətlərinin bolluğu idi-sə, heca vəznində yaranan qoşmalarda, gərayıllarda Anadolu və Azərbaycan şairlərinin, ozan-aşıqlarının əsərlərinin dil baxımından heç bir fərqi yoxdur. Əgər Türkiyə alimləri Nəsimini, Füzulini, hətta Şah İsmayıl Xətaiyi türk ədəbiyyatı tarixinə daxil edərsə, biz nədən Yunus Əmrə kimi ehtimal edilən məzarlarından biri də ölkəmizin ərazisində olan Anadolu şairini həm də Azərbaycan şairi saymaq?! "Kitabi-Dədə Qorqud"dan sonra Yunus Əmrə divanını ədəbi dilimizin ilk böyük abidəsi kimi qəbul etməyək?!

Dünya Qurbaninin və Saracaoglanın, Aşiq Abbas Tufarqanının və Pir Sultan Abdalin dili eyni dil deyilmi?! Niyə çağdaş Türkiyə ərazisində yerləşən Sivasin hökəmdarı Qazi Bürhanəddin Azərbaycan şairi sayılmalıdır (və haqlı olaraq sayılır), amma turalım Dədəoğlu yox?! Sovet vaxtından miras qalmış və illərlə davam edən bu yanaşma ilə biz ədəbiyyat tariximizi neçə-neçə böyük şairdən məhrum etmirdikmi?!

İsa Həbibbəylinin rəhbərliyi ilə nəşr olunmaqda davam edən 10 cildlik "Ədəbiyyat tariximiz"ə adı çəkilən Anadolu sənətkarlarının daxil edilməsi məhz bu qusuru aradan qaldırır. Bu baxımdan İsa müəllimin Yunus Əmrə haqqında dəyərli tədqiqatını xüsusi qeyd etmək istərdim. Azərbaycan Yazıçıları Birliyi Akademiyamızın bu yanaşmasını yüksək

qiymətləndirir və buna dəstək verir. Klassik və çağdaş ədəbiyyatımızla bağlı bir sıra başqa işlərdə, ədəbi tədbirlərdə bu iki nüfuzlu ocağın birgə fəaliyyəti son dərəcə önəmlidir. İsa müəllim uzun illərdir ki, Yazıçıları Birliyinin Ağsaqqallar Şurasının və "Ədəbiyyat qəzeti"nin redaksiya heyətinin üzvüdür. Təsəffüf deyin ki, yazıçıların XIII Qurultayında məruzəni İsa Həbibbəyli etdi. İlk dəfə idi ki, Akademiyamızın prezidenti yazıçıların qurultayında məruzə ilə çıxış edirdi. Məruzədə Azərbaycan ədəbiyyatının ən yeni dövrü yüksək səviyyədə dəyərləndirildi.

Akademiyamızın humanitar sahəsi geniş bir elmi arealı əhatə edir - ədəbiyyatla bərabər tarix, fəlsəfə, dilşünaslıq, şərqşünaslıq, folklor, əlyazmalar, incəsənətin müxtəlif növləri... İsa müəllimin bütün bu sahələrə səriştəli, professional münasibəti onun şəxsiyyətinin intellektual zənginliyinin göstəricisidir. Ədəbiyyatşünaslıq, tarix, dilşünaslıq, fəlsəfə, şərqşünaslıq, folklorla bərabər, həm də musiqi, rəssamlıq, heykəltərsəhiyə sahəsinə ixtisaslaşmış peşəkar mütəxəssis kimi yanaşması heyretəməldir. Peşəkar musiqi təhsili almamış və ya təsviri sənətlə bilavasitə məşğul olmayan alimin bəstəkarlarımızın, rəssamlarımızın, heykəltərsəhiyələrimizin, musiqiçilərimizin sənətinə, hələ teatr və kino əsərlərini demirəm, belə dərin peşəkarlıqla yanaşması qibtə doğurur. İsa Həbibbəylinin dünya şöhrətli xalq rəssamı Tahir Salahov, böyük heykəltərsəhi Ömər Eldarov, məşhur pianoçu Fərhəd Bədəlbəyli, adlı-sanlı bəstəkar Firəngiz Əlizadə haqqında yazdıqları və çıxışları nəinki peşəkar sənətsünasları və musiqişünasları, hətta haqlarında çox sözlər deyilməmiş bu sənətkarların özərlərini də düşündürüb. İsa müəllimin Akademiyamızın prezidenti kimi Azərbaycan tarixinin, musiqişünaslığının, fəlsəfi fikrinin dövrləşdirmə konsepsiyası və inkişaf mərhələlərinə, milli fəlsəfi fikir və idealist fəlsəfə anlayışlarına, türkologiya elminə, İraq-Türkman ədəbiyyatına və Qərbi Azərbaycan tarixinə qaydıq sahəsində başlatdığı işlər ictimai və humanitar elmlərimizin yenidən formalaşdırılmasına yol açır. Eyni zamanda, keçmiş sovet cəmiyyətində istismarçı siniflər kimi qələmə verilmiş tanınmış bəy-xan və zadəgan nəsilələrinin, hökəmdarların, vaxtilə qaçaq-quldur hesab edilmiş xalq qəhrəmanlarının xidmətlərini, hətta ətərləri və mübarizələrinin tədqiq edilməsi sahəsində apardığı işlər elminizin bu istiqamətlərdəki boşluqların aradan qaldırılmasına kömək edir.

Akademiyamızın dünyada tanındılması və beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi sahəsində də İsa Həbibbəyli yorulmadan iş aparır. Bu gün Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası dünyanın ən mötəbər beynəlxalq Akademik təşkilatlarının təhamuquqlu üzvü kimi elmin inkişafı ilə əlaqədar dünya miqyasında qərarların qəbul edilməsinə səs verir.

Bütün bunlara qeyri-adi məhsuldarlıq da əlavə olunanda, hər gün, ya günəşli qezetlərdə çıxan məqalələrini, demək olar ki, hər gün etdiyi məzmunlu çıxışları da nəzərə alanda İsa Həbibbəylinin alim, ictimai xadim ömrü doğrudan da nadir fenomen sayılmalıdır. Onu da qeyd etməliyəm ki, o, bütün bu işləri yüksək peşəkarlıqla, özünəməxsus zövqlə və məsuliyyət hissi ilə həyata keçirir. Burası da aydın görünür ki, İsa Həbibbəylinin ədəbi-ictimai, hətta siyasi baxışları ilə işi, vəzifəsi, gündəlik fəaliyyəti üst-üstə düşür və bir-birini tamamlayır. Dostumun 75 illik yubileyi ərəfəsində yənə də beş il əvvəlki yazımın bir parçasını sitat gətirmək istəyirəm:

"Bəzən hansısa tədbirdən sonra dostlarla birgə masa arxasında uzun-uzun söhbətlər edib dərhləşməyimiz də olur. Belə məclislərin birindən sonra İsanın xidməti məşinində gedirdik. Birdən sürücüyə: - Saxla burda, - dedi. Görünür, birinci dəfə olduğunu sadürü artıq nə etməli olduğunu bildirdi. Məşini saxladı, düşüb gəldi, bir azdan balaca bir budaqla gəldi, İsa müəllim budağı alıb qoxladı, -kəndimizin ətəri gəlir, ona görcə istədim, - dedi. Dinamik bir həyat yaşayan, ardıcıl işləyən, nəfəs deməyə macalı olmayan bir alimin, akademikim kəndinin qoxusu üçün dərinxması, onu arzulaması çox təsirli olmaqla bərabər, həm də xarakter göstəricisi idi mənim üçün".

Bəş il əvvəl yazdığım bu sözlərə bu gün əlavə edirəm: İki il bundan qabaq İsa müəllimin dəvəti ilə dostlarımız rəssam Fərhəd Xəlilov, pianoçu Fərhəd Bədəlbəyli, yazıçı Rəşad Məcid və mən Naxçıvana gətdik. Naxçıvanın tarixi məkanlarını ziyarət etdik, füsunkar təbiət mənzərələrindən zövq aldık. Bata-batın sahillərinə gəldik, Zorbağın suyunu içdik. Şərur rayonunun Danyeri kəndində İsa müəllimin 90 yaşlı anasını - Qəndab xanımı ziyarət etdik. Qəndab xanım elə səlis, aydın və qıvrıq danışdı ki, işaya zarafatla: "həzır deputatdır", - dedim.

İsağilin bağçasında çoxçəşidli meyvələrin dadını və ətirini duyduqca Bakıda məşini saxladıb, balaca budağı iyləməsinin səbəbini daha dərinləndirirdim. Torpağa bağlı insanların şəhər mühitində duyduqları təbiət həsrəti insanın qəlb ehtiyacının ifadəsidir.

Məslək dostumun 80 illiyini də birlikdə qeyd edəcəyimizə ümid bəsləyərk, ona möhkəm cansağlığı, gördüyü son dərəcə vacib işlərdə yeni uğurlar və həmişəki kimi yorulmazlıq örnəyi olmasını arzulayıram.

28 sentyabr 2024

ANAR
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri,
Xalq yazıçısı

"525-ci qezet"

Milli Kitabxanada "Akademik İsa Həbibbəyli" adlı geniş kitab sərgisi istifadəçilərə təqdim olunub

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, Əməkdar elm xadimi, akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun Naxçıvan filialının Azərbaycan dili və ədəbiyyatı fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib. Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun İxtisaslaşmış Elmi Şurasında "XX əsrin əvvəlləri Azərbaycan romantik lirikasını mövzusunda namizədlilik dissertasiyasını və "Cəlil Məmmədquluzadə: mühiti və müasirləri" adlı doktorluq dissertasiyasını müdafiə edib.

Akademik İsa Əkbər oğlu Həbibbəyli Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının və ictimai fikrin inkişafında xüsusi xidmətləri olan, özünün orijinal axtarışları ilə elmimizə sanballı töhfələr verməmiş görkəmli alimlərimizdəndir. O, Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında, elmi-ədəbi mühitində görkəmli Cəlil Məmmədquluzadəşünas alim kimi qəbul olunub. Böyük demokrat Cəlil Məmmədquluzadənin zəngin həyatı və çoxcəhətli fəaliyyəti ilə bağlı onun "Cəlil Məmmədquluzadə" (1987), "Zamanın düşəsi" (1993), "Seçkin Azərbaycan yazarı Cəlil Məmmədquluzadə" (1994), "Cəlil Məmmədquluzadə: mühiti və müasirləri" (1996) adlı monoqrafik tədqiqatı və başqa əsərləri elmi ictimaiyyət tərəfindən rəğbətə qarşılanıb.

Umqumiyətə, İsa Həbibbəyli klassik ədəbiyyatşünaslıq ənənəsi zəminində formalaşan, ədəbiyyatın bütün dövrləri və görkəmli nümayəndələri haqqında professional səviyyədə dərin elmi söz deyər bilən, universal dünyagörüşə malik olan görkəmli tədqiqatçı alimdir. Alimin Nizami Gəncəvi, İmadəddin Nəsimi, Məhəmməd Füzuli, Mirzə Fətəli Axundzadə, Hüseyn Cavid, Əlibəy Hüseynzadə, Məhəmməd Hüseyn Şəhriyar, Səməd Vurğun, Mirzə İbrahimov, Mir Cəlil, Rəsul Rza, Bəxtiyar Vahabzadə və başqalarının həyat və yaradıcılığına həsr edilmiş tədqiqatları Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının qiymətli elmi örnəklərindəndir.

Azərbaycan altmışıncıların - Xalq yazıçıları Anar, Elçin və Yusif Səmədoğlunun, Xalq şairləri Fikrət Qocaa və Vaqif Səmədoğlunun ədəbiyyata gətirdikləri uğurlu sənət taleyini, yeniliklər və novatorluqu, həmçinin müasir Azərbaycan ədəbiyyatında özünəməxsus mövqeləri olan Rüstəm Behrudi, Yunus Oğuz, Səyyad Aran və başqalarının yaradıcılıq nümunələri də İsa Həbibbəylinin tədqiqatları sırasında mühüm yer tutur.

Akademik İsa Həbibbəyli elm xadimi kimi beynəlxalq miqyasda da tanınır. O, müxtəlif illərdə Türkiyədə, Rusiyada, Çin Xalq Respublikasında, Fransada, Almaniyada, Bolqarıstanda, Polşada, Macarıstanda, Cənubi Koreyada, İran İslam Respublikasında, Misir Ərəb Respublikasında, Qazaxıstanda, Türkmənistanında, Özbəkistanda, Gürcüstanda, Qırğızıstanda ölkə elmini layiqincə təmsil edib. Onun əsərləri Azərbaycan dilində başqa, ingilis, türk, rus, fransız, ərəb, urdu, polyak, macar, gürcü, litva dillərində də çap olunub. Bir neçə xarici ölkələrin elmlər akademiyalarının üzvü seçilmişdir.

Akademik İsa Həbibbəylinin göstərdiyi geniş elmi, ictimai-siyasi fəaliyyət dövlətimiz və respublikamızın Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. O, "Şöhrət", "Şərəf" və "Birinci dərəcəli Vətənə xidmət" ordenləri ilə təltif olunub. Akademik İsa Həbibbəyli ölkəmizin ictimai həyatında fəal iştirak edən ictimaiyyətcə alim kimi tanınıb. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin bir neçə çağırış deputatı və Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri kimi elm və təhsil sahəsinin qanunvericilik bazasının hazırlanmasında xüsusi xidmətləri vardır.

Akademik İsa Həbibbəylinin doğum günü münasibətilə Milli Kitabxanada "Akademik İsa Həbibbəyli" adlı geniş kitab sərgisi istifadəçilərə təqdim olunub.

Ənənəvi sərgi 1 həftə davam edəcək.

Müstəqilliyimiz əbədidir

Müstəqilliyimizin bərpasının 33 ili tamam olur. Azərbaycan müstəqilliyinin bərpasının ilk illərində çoxsaylı təhlükələrlə üzləşdi, ağır sınaqlardan keçdi. Daxili çəkişmələr, dövlət idarəçiliyindəki özbaşınalığa və sərəştəsizlik, ağır siyasi və iqtisadi böhran ölkəni vətəndaş müharibəsi astanasına gətirdi, onun gələcək taleyini sual altına qoydu. Belə bir şəraitdə Azərbaycan torpaqları Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğala məruz qaldı, yüz minlərlə soydaşımız öz dədə-baba yurdlarından didərgin düşdü.

Azərbaycan tarixinin bu ağır dönəmində Ulu Öndər Heydər Əliyev 1993-cü ildə xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıtdı. Yalnız bundan sonra müstəqilliyin yenidən itirilməsi təhlükəsinin qarşısı alındı. Qısa müddətdə ölkəmizin müstəqil daxili və xarici siyasət strategiyasının təməl prinsipləri müəyyən olundu, ictimai-siyasi sabitlik, dövlət intizamı təmin edildi, demokratik islahatların həyata keçirilməsinə və ordu quruculuğu prosesinə başlandı. Azərbaycan dünyanın enerji xəritəsində xüsusi mövqə qazandı, qlobal iqtisadi mühitə inteqrasiya proseslərinə qoşularaq gələcək müvəffəqiyyətlərinə yol açan cəsarətli addımlar atdı.

Azərbaycan məqsədlərinə doğru daim inamla irəlilədi, öz hədəflərindən yayınmadı. Uzun illər ərzində Azərbaycanın hərtərəfli inkişafı üçün rəhbər tutulan strateji xəttin, həyata keçirilən fasiləsiz işlərin məntiqi nəticəsi isə tarixi ədalətin bərqərar olması - Vətənimizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi oldu. Rəşadətli ordumuz döyüş meydanında qəhrəmanlıq və vətənpərvərlik nümayiş etdirərək cəmi 44 gündə torpaqlarımızı işğaldan azad etdi. Vətən müharibəsi Ermənistanın kapitulyasiya aktını imzalaması ilə nəticələndi. Tarixi Zəfərimiz regionumuzda yeni reallıqlar yaratdı.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Milli Şurası İstiqlal Bəyannaməsini imzalamaqla Azərbaycanın müstəqilliyini dünyaya bəyan etmiş, xalqımızın çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirmişdir. Qısa dövr ərzində Azərbaycanın ilk parlamenti, hökuməti yaradılmış, dövlət atributları təsis olunmuş, sərhədləri müəyyən edilmiş, dövlət quruculuğu sahəsində mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Cəmi 23 ay mövcud olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müsəlman Şərqiində demokratiya ənənələrinin formalaşmasına əhəmiyyətli təsir göstərmişdir.

1991-ci il oktyabrın 18-də "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiyası qəbul olundu. Konstitusiyası Aktında Azərbaycan Respublikasının Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi olduğu təsbit edilmişdir. "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiyası Aktına əsasən Azərbaycan xalqı 1991-ci il oktyabrın 18-də öz müstəqilliyini bərpa etmişdir. Beləliklə, 1918-ci ildə İstiqlal Bəyannaməsinin qəbul olduğu 28 May Azərbaycan Respublikasında Müstəqillik Günü, 1991-ci ildə "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiyası Aktının qəbul olduğu 18 oktyabr isə Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi qəbul edildi.

Vətən müharibəsi müstəqilliyimizin bərpasının 29-cu ildönümünə təsadüf etmişdir. O zaman 27 sentyabrda başlanan Qarabağ savaşının oktyabrın 18-dək dövründə tarix yazan Azərbaycan Ordusunun qələbələrini öne çəkərək "Zəfər sizindir, Azərbaycan əsgəri!" sözləyən Prezident İlham Əliyevin qətiyyəti, xalqımızın iradəsi, Silahlı Qüvvələrimizin gücü, qüdrəti sayəsində bütün işğal altında olan torpaqlarımızın azad olacağına, üçrəngli Bayrağımızın Şuşada dalğalanacağına əminlik ifadə olundu. Bu uğurlar möhkəm təməl, dövlətimizin düşünlü və məqsədyönlü siyasətinə, tarixi həqiqətlərə və real faktlara əsaslanır. Azərbaycan bir qarış torpağını belə düşməne verməyəcəyini ən yüksək tribunalardan bəyan etdi.

Akademik Rəsim Əliyev:

"Ölkəmizdə milli kibertəhlükəsizlik ekosistemi uğurla formalaşmaqdadır"

Oktyabrın 15-də AMEA-nın vitse-prezidenti, ETN İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun baş direktoru akademik Rəsim Əliyev AR Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidmətinin İstanbul Texniki Universiteti ilə birgə layihəsi olan "Simsiz rabitə üzrə süni intellektlə dəstəklənən yeni kibermüdafiə üsulları" mövzusunda təlimin açılış mərasimində çıxış edib. Alim NATO-nun Sülh və Təhlükəsizlik Naminə Elm proqramı tərəfindən təsdiqlənmiş birgə layihənin ölkəmizdə kibertəhlükəsizlik və kibermüdafiə problemlərinə geniş diqqət ayrılması baxımından böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini qeyd edib.

"Süni intellekt texnologiyalarının gətirdiyi reallıqlar kontekstində müasir dövrdə kibertəhlükələrlə mübarizə aparılması dünya ölkələrinin qarşısında duran əsas prioritetlərdən biridir", - deyən akademik R.Əliyev hazırda dövlət başçısı Cənab İlham Əliyev tərəfindən Azərbaycanda ictimai həyatın bütün sahələrində qabaqcıl texnologiyaların tətbiqinə böyük önəm verildiyini bildirib, bu istiqamətdə ölkəmizdə əhəmiyyətli tədbirlərin həyata keçirildiyini, mühüm qərarların qəbul edildiyini söyləyib. Bu gün Azərbaycanda beynəlxalq təcrübəyə, elmi əsaslara söykənən milli kibertəhlükəsizlik ekosisteminin formalaşmaqda olduğunu bildiren alim müvafiq qanun-

vericilik bazasının təkmilləşdirilməsinin zəruriliyini də vurğulayıb.

AMEA-nın vitse-prezidenti bildirib ki, eyni zamanda ölkəmizdə dövlət, biznes, vətəndaş cəmiyyəti və akademik sektorlar arasındakı münasibətləri özündə əks etdirən milli kibertəhlükəsizlik ekosistemi global ekosistemə də uğurla inteqrasiya olunur. Beynəlxalq kibertəhlükəsizlik qiymətləndirmələrinə əsasən, Azərbaycan bu istiqamətdə də layiqli yerlərdən birini tutur və ildən-ildə vəziyyət daha da yaxşılaşır.

"Azərbaycanda kibertəhlükəsizlik sahəsinin sürətlə inkişafı, dilimizə "kibermüdafiə", "kiberdiplomatiya", "kiberqiyəyə" və s. kimi yeni terminlərin daxil olması, o cümlədən yüksəkixtisaslı kadr potensialının formalaşdırılması zərurəti bu sahədə yeni reallıqlar yaradır, mühüm çağırışlar ortaya qoyur və bu istiqamətdə tədqiqat-

rın aparılmasını, o cümlədən institusional tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb edir", - deyən akademik R.Əliyev qeyd edib.

Alim ölkəmizdə kibertəhlükəsizlik sahəsində qəbul edilmiş dövlət əhəmiyyətli sənədlərin icrası istiqamətində AR Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidmətinin təqdirəlayiq fəaliyyətini diqqətə çatdırıb. O, AR Prezidenti cənab İlham Əliyevin 29 mart 2018-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılmış İnformasiya Təhlükəsizliyi üzrə Koordinasiya Komissiyasının ölkəmizdə dayanıqlı milli kibertəhlükəsizlik ekosisteminin formalaşması və onun müxtəlif istiqamətlər üzrə problemlərinin müzakirə olunması, eləcə də müvafiq qurumların diqqətinin bu problemlərə cəlb olunması istiqamətində də uğurlu fəaliyyət göstərdiyini vurğulayıb.

Laçında Ekoloji məsələlər üzrə işçi qrupunun iclası

AMEA-nın vitse-prezidenti akademik İradə Hüseynova iclasda iştirak edib

Laçın şəhərində Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində məsələlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada həll edilməsi üçün yaradılmış Əlaqələndirmə Qərargahının nəzdində fəaliyyət göstərən İdarəərarası Mərkəzin Ekoloji məsələlər üzrə işçi qrupunun növbəti iclası keçirilib.

Cari ilin beşinci iclasında işçi qrupda təmsil olunan müvafiq dövlət qurumlarının, azad edilmiş ərazilərdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəliklərinin, Bərpa, Tikinti və İdarəetmə xidmətlərinin nümayəndələri, həmçinin AMEA-nın vitse-prezidenti akademik İradə Hüseynova iştirak ediblər.

Ekoloji məsələlər üzrə işçi qrupun rəhbəri, ekologiya və təbii sərvətlər nazirinin müavini Vüqar Kərimov bildirib ki, azad olunmuş ərazilərdə 142 mineral xammal yatağında monitoring-təftiş işləri aparılıb, işğal dövründə istismar edilmiş həcmli müəyyənləşdirilib. Həmçinin yeraltı su yataqlarının istismar ehtiyatlarının yenidən qiymətləndirilməsi layihələri üzrə 170-dən artıq məntəqədə yoxlama-təftiş işləri yerinə yetirilib.

Zəngilan, Füzuli, Cəbrayıl, Qubadlı və Kəlbəcər rayonları ərazisində məsafədən zondlama üsulu ilə meşə fondu sahələrində nümunə sahələri müəyyənləşdirilib,

seçmə üsulu ilə bu sahələrə baxış keçirilib. Həmin meşələrin taksasiya elementləri öyrənilməklə plan-kartoqrafik materialları tərtib olunub. Hazırda Şuşa və Xocalı rayonları üzrə meşə fondu sahələrinin inventarlaşdırılması ilə bağlı müvafiq işlər aparılır.

Vüqar Kərimov deyib ki, "Azərbaycan-Türkiyə Beynəlxalq Meşəçilik Təlim Mərkəzi"nin, "Ağıllı Tinglik Təsərrüfatı"nın və "Dostluq meşəsi"nin yaradılması ilə bağlı Türkiyə Respublikası ilə birlikdə icra olunan layihələr çərçivəsində ərazinin hasarlanması, tinglik təsərrüfatı üçün istinad divarlarının hazırlanması, eləcə də içməli su, kanalizasiya, yağış suyu, drenaj və suvarma suyu üçün boruların çəkilişi işləri yerinə yetirilib. Həmçinin 16,4 hektar "Dostluq meşəsi", eləcə də həmin əraziyə bitişik olan 57 hektar torpaq sahəsində terras üsulu ilə yeni yaşıllıq sahəsi salınıb.

"Ərazilərdə biomüxtəlifliyin artırılması və ekosistemin bərpası tədbirləri çərçivəsində Cəbrayıl rayonu ərazisinə 33 baş ceyrən, Laçın rayonu ərazisinə 5 şahin quşu, 4 baş Şərqi Qafqaz turu və 10 kəklik quşu, eləcə də Kəlbəcər rayonuna bezoar keçilərinin reintroduksiyası məqsədilə 3 baş keçi Göygöl Milli Parkının 6-cı kvartalından Murovdağ istiqamətinə buraxılıb", - deyən o vurğulayıb.

Laçın rayonunda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayən-

dəsi Məsim Məmmədov Laçın şəhərinin bərpasının ikinci mərhələsi üzrə işlərin davam etdirildiyini diqqətə çatdırıb. Bildirib ki, Laçında yaşayış olan yerlərdə bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi prioritet məsələlərdən biridir. Bu məqsədlə tullantılar poliqonu üçün yer müəyyənləşdirilib.

Məsim Məmmədov əlvan və qiymətli daşların axtarışını və geoloji qiymətləndirilməsini təklif edib.

İclasda işçi qrup üzvləri və dövlət olunan digər qurumların nümayəndələri tərəfindən Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında infrastruktur layihələri həyata keçirilərkən ekoloji tələblərin icra vəziyyəti, filliz, qeyri-filliz, şirin və termal mineral su yataqlarının, kəhrizlərin mövcud vəziyyəti və istifadə perspektivləri, torpaqların elektron kadastr uçuotu işlərinin nəticələri, Laçın hava limanının inşası zamanı tikinti altına düşən meşə əraziləri ilə əvəzlənmiş sahədə yeni yaşıllıq massivinin salınması işləri barədə iclas iştirakçılarına məlumat verilib. Həmçinin iclasda işğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərk məişət tullantıları ilə əlaqədar vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün müvafiq qurumlar arasında kommunikasiyanın gücləndirilməsi, fəaliyyətin əlaqələndirilməsi məqsədilə Əlaqələndirmə Qərargahı tərəfindən verilmiş tapşırıqların icrası müzakirə olunub.

Azərbaycan-Çin elmi əməkdaşlığı: Strateji inkişaf kursu kontekstində

Heydər Əliyevin uzaqgörənliyi

Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrlə əməkdaşlıq xətti dəqiq müəyyən edilmiş qaydalarla əsaslanır. Çin Xalq Respublikası ilə əlaqələrin təməli 1994-cü ildə Ulu Öndər Heydər Əliyevin bu ölkəyə səfəri zamanı qoyulmuşdur. Həmin dövr bütün keçmiş sovet respublikaları üçün geosiyasi seçim baxımından qarışıq mərhələ idi. Heydər Əliyev bu səfəri ilə Azərbaycan Respublikasında müstəqil dövlət quruculuğunun özünəməxsus istiqamətdə aparılacağına işarəsini vermişdir. Umummilli Liderin seçdiyi kursun səmərəliliyi, düzgünlüyü və müasir tələblərə cavab verdiyini faktlar təsdiq edir. Onların sırasında 2024-cü il iyulun 3-də imzalanmış "Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə" ayrıca yer tutur. Prezident İlham Əliyevin çox uğurlu Çin siyasətinin birbaşa bəhrəsi olan bu sənəd iki ölkə arasında əlaqələrin strateji səviyyəyə yüksəlməsi istiqamətində mühüm amildir.

Həmin sənədin 2.3-cü bəndində yazılmışdır: "Tərəflər iki ölkənin inkişaf strategiyalarının birləşdirilməsini gücləndirməyə..." üstünlük və rəqəblər. Yəni Azərbaycan-Çin əlaqələri hətta strateji inkişaf kurslarının sinxronlaşdırılması kimi yüksək inteqrasiya məqamına hədəflənmişdir. Bu bəndin mənası genişdir. Çünki faktiki olaraq, indi mövcud əlaqələri elə genişləndirmək və dərinləşdirmək nəzərdə tutulur ki, stratejide inkişaf kursları bir-biri ilə harmoniya təşkil edirlər və bir-birini tamamlayırlar. Bu isə kifayət qədər geniş spektrli prosesdir. Təbii ki, həmin prosesdə hər iki ölkənin strateji əhəmiyyəti olan qurumları fəal iştirak etməlidirlər.

Elm və təhsilin strateji əhəmiyyəti olan sahələr olması şübhə doğurmur. Vurğulanan sənədin 3.2 bəndində də yazılmışdır: "Tərəflər elm və texnologiya sahəsində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın tərəfdaşını fəal şəkildə təşviq etməyə hazır olduqlarını bildirirlər" və 3.3. bənddə vurğulanır: "Tərəflər hesab edirlər ki, təhsil sahəsində əməkdaşlıq sabit şəkildə inkişaf edir. Tərəflər təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş və təhsil sənədlərinin və elmi dərəcələrin qarşılıqlı tanınması haqqında saziş çərçivəsində kadr və dil mübadiləsini, eləcə də universitetlər arasında qarşılıqlı əlaqəni həyata keçirirlər. Tərəflər ali təhsil müəssisələrinin birgə almasının yaradılması məsələsini müzakirə edəçəklər".

Vurğulanan bəndlərdən aydın olur ki, hər iki ölkənin elm və təhsil qurumlarının üzərinə ciddi vəzifələr düşür. Onlar qarşılıqlı əməkdaşlığı müasir tələblərə uyğun və strateji inkişaf kursları çərçivəsində inkişaf etdirməlidirlər. Təbii ki, bu prosesdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının fəal iştirakı zəruridir. Faktlar göstərir ki, AMEA rəhbərliyi bununla bağlı ardıcıl addımlar atır. Nümunələrə baxaq.

AMEA: Əlaqələrin inkişaf dinamikası

Son illər AMEA rəhbərliyi Çin Xalq Respublikasının müxtəlif elm və təhsil ocaqları ilə əlaqələri yeni səviyyəyə yüksəlmişdir. Bu proses 2024-cü ildə daha da intensivləşmişdir. O cümlədən, 2024-cü ilin iyun ayında AMEA prezidentinin rəhbərliyi ilə nümayəndə heyəti Çinə səfər etmişdir və səfər zamanı mühüm sənədlər imzalanmışdır.

2022-ci ildən başlayaraq genişlənən elmi əməkdaşlıqda AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda Çin Mərkəzi fəaliyyət göstərməsinin də öz payı vardır. Burada qarşılıqlı ədəbi əlaqələr istiqamətində tədqiqatlar aparılır və müxtəlif elmi konfranslar təşkil edilir. Bu kontekstdə Azərbaycan-Çin ədəbi əlaqələrinə aid poeziya antologiyasının hazırlanması xüsusi yer tutur.

Bundan başqa, AMEA-nın Ədəbiyyat İnstitutunun Çinin Hebey Pedaqoji Universiteti və Pekin Xarici Dillər Universiteti ilə əməkdaşlığı son illər daha da inkişaf etmişdir. Hebey Pedaqoji Universitetinin dünyanın 35-dən çox elmi qurumu ilə əlaqələri vardır.

2024-cü ilin iyun ayında isə AMEA prezidenti Şiçyaçuən şəhərində Hebey Sosial Elmlər Akademiyasının rəhbərliyi ilə Anlaşma Me-

morandumu imzalamışdır. Tədbidə Azərbaycanla Çin arasında elmi əməkdaşlığın əhəmiyyətindən danışaraq, onun perspektivlərindən bəhs edilmişdir. Vurğulanmışdır ki, iki ölkənin rəhbərlərinin inkişaf etdirdiyi dostluq münasibətləri "...dünya miqyaslı global layihələrdə ölkələrimizin birgə iştirakının elm sahəsinə də xüsusi diqqət yetirilməsinin vacibliyini önə çıxarmışdır...". Bu da "...dost dövlətlərin prioritet istiqamətlərindən birini təşkil edən elmi əməkdaşlığa da daim diqqət yetirilməsini" zəruri etmişdir.

Memorandumda elmi əməkdaşlığın gücləndirilməsi, prioritet istiqamətlərin inkişaf etdirilməsi, elmi nəşrlərin mübadiləsi üzrə müddəalar öz əksini tapmışdır.

AMEA prezidentinin Çinə səfəri zamanı bir əhəmiyyətli əməkdaşlıq sənədi də imzalanmışdır. Çinin Biomüxtəlifliyin Qorunması və Yaşıl İnkişaf Fondu ilə AMEA arasında "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" çərçivəsində Əməkdaşlıq haqqında memorandum imzalanmışdır. Memorandumda birgə elmi fəaliyyətin müddəaları yer almışdır.

AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun da Çinin elmi təşkilatları ilə əməkdaşlığı inkişaf edir. Bu bağlılıqda alimlərin diqqətini Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun təşəbbüsü ilə təşkil edilən virtual laboratoriya əməkdaşlıq formatı çəkmişdir. Həmin üsulla rəqəmsal dövrdə coğrafi olaraq ən uzaq məsafədə yerləşən ölkələrin yaradıcı adamlarının faydalı əməkdaşlığını təşkil etməyin mümkünlüyü sübut olunmuşdur.

Azərbaycan və Çin alimləri Virtual Laboratoriya çərçivəsində dialoq zamanı ən aktual elmi problemləri müzakirə edə bilirlər. Bu prosesdə digər ölkələrin elmi təmsilçilərinin də iştirakı təmin edilir. Bununla da geniş elmi dairələrdə elmin ən aktual problemlərini akademik səviyyədə müzakirə etmək imkanı yaranır.

Onu vurğulayaq ki, virtual laboratoriyada müzakirə edilən elmi məsələlərin həm dövlətçilik, həm də sırf elmi maraqlar baxımından əhəmiyyəti çoxdur. Məsələn, Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun əməkdaşları çinli həmkarları ilə "Bir kəmə, bir yol" layihəsinin fəlsəfi və geosiyasi təhlilini aparmışlar. Bu müzakirələrin nəticələri ayrıca kitabda öz əksini tapmışdır.

AMEA-nın Çinin müxtəlif elmi təşkilatları ilə əməkdaşlığı yalnız Ədəbiyyat, Fəlsəfə və Sosiologiya institutları ilə məhdudlaşmır. Artıq daha çox sayda elmi tədqiqat institutları bu prosesə qoşulurlar. Burada diqqət çəkən məqamlardan biri AMEA-nın Çin tərəfi ilə əlaqələrə elm-təhsil vəhdəti kontekstində üstünlük verməsi ilə bağlıdır. Onun çərçivəsində isə müxtəlif elmlər arasında əlaqələrin inkişafı xüsusi yer tutur. Bununla AMEA rəhbərliyi iki elmi məqsədə çatmaqdadır.

Birincisi, Azərbaycanla Çin arasında elmi əməkdaşlıq təhsil də nəzərə alınmaqla ölkənin strateji inkişaf kursunun şərtlərinə uyğun təşkil edilir.

İkincisi, bu prosesdə elmlə təhsilin inteqrasiyası elmlərarası əlaqələrin daha da gücləndirilməsi kontekstində aparılır.

Bu məqsədlərin reallaşması fonunda AMEA ilə Honkonq Kore Akademiyası arasında əməkdaşlıq aktual və əhəmiyyətli görünür.

AMEA-Honkonq Kore Akademiyası əməkdaşlığı

2024-cü il oktyabrın 7-də AMEA Rəyasət Heyətinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası və Çin Xalq Respublikasının Honkonq Kore Akademiyası arasında elmi əməkdaşlığa həsr olunmuş iclası keçirilmişdir.

AMEA prezidenti tədbirdəki çıxışı zamanı Azərbaycanla Çin arasında elmi əlaqələrin inkişaf etdiyini bildirmişdir. Akademik İsa Həbibbəyli aşağıdakı faktları gətirmişdir: AMEA Çin Sosial Elmlər Akademiyası, Hebey Sosial Elmlər Akademiyası, Pekin Xarici Dillər Universiteti və Hebey Pedaqoji Universiteti ilə six əməkdaşlıq edir.

Hazırda AMEA ilə Pekin Xarici Dillər Universiteti, Hebey Pedaqoji Universiteti və Hebey Sosial Elmlər Akademiyasının "Xəzərdən Çin sədinədək" mövzusunda birgə elmi layihəsi icra edilir. Bu istiqamətdə artıq ilk elmi konfrans 2024-cü ilin iyun ayında Çində keçirilmişdir. Növbəti tədbir isə 2025-ci ildə Bakıda keçiriləcək.

Bunlarla yanaşı, Pekin Xarici Dillər Universitetində "Azərbaycan dili" ixtisasının tədris olunması ayrıca əhəmiyyətli hadisədir. AMEA həmin universiteti azərbaycandilli elmi-ədəbi, tarixi və digər əlavə ədəbiyyatla təmin etmişdir. Akademiyanın bu kimi addımları birbaşa dövlətçiliyə, milli mədəniyyətin təbliğinə, təşviqinə və dilimizin praktiki fəaliyyət arealının genişlənməsinə xidmət edir.

Akademik İsa Həbibbəyli Honkonq Kore Akademiyası nəzdində Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin açılmasının əhəmiyyətli olduğunu xüsusi vurğulamışdır.

Honkonq Kore Akademiyasının İcra Şurasının üzvü professor Li Leinin əməkdaşlıqqa bağlı ifadə etdiyi fikirlərdə iki maraqlı məqamı qeyd etmək olar.

Birincisi, professor Li Le geniş əməkdaşlıq perspektivlərinin mövcudluğundan bəhs etmişdir. O cümlədən, "qarşılıqlı bilik və təcrübə mübadiləsi aparmaq üçün ortaq laboratoriya və ya mərkəz" yaradıla bilər.

İkincisi, Honkonq Kore Akademiyası "Azərbaycanda təkə humanitar və ictimai elmlər sahəsində deyil, bərpa olunan enerji, "yaşıl enerji" və digər sahələrdə həyata keçirilən tədbirlərə də öz töhfəsini verməyə hazırdır".

İki aktual məsələ

Hər iki tərəfin fikirlərindən belə görünür ki, əməkdaşlığı dinamik olaraq genişləndirmək və dərinləşdirmək niyyəti vardır. Bu istiqamətdə AMEA və Honkonq Kore Akademiyası təmaslarını intensivləşdirmək və artırmaq istəyindədirlər. Şübhəsiz ki, qarşılıqlı olan bu kimi niyyətlər sayəsində, bütövlükdə, Azərbaycanla Çin arasında elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq yüksələn xətlə inkişaf edəcəkdir.

Yuxarıda vurğulanan məqamlar və faktlar fəlsəfi xarakterli iki məsələ üzərində düşünməyə sövq edir. Onlardan biri AMEA-nın yeniləşmə kursunda Çin faktorunun yeri və rolu ilə bağlıdır. Bu, bütövlükdə qalıcı elmi tərəqqiyə nail olmaq baxımından maraqlı və əhəmiyyətli məsələdir.

Digər məqam isə Çin elmi təşkilatları ilə strateji inkişaf kursu çərçivəsində əməkdaşlıq platformasının ölkəmiz üçün əhəmiyyəti yüksək olan Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) daxil olan dövlətlərin elmi təşkilatları ilə əməkdaşlıq strategiyası arasında harmoniyanın yaradılması ilə əlaqəlidir.

Niyə məhz TDT üzvləri? Əlbəttə, kimə Avropa və Rusiya istiqamətini arxa plana atmırıq və bu, faydalı olmazdı. Lakin diqqət etsək, görürük ki, TDT istiqaməti Azərbaycanın strateji inkişaf kursunda xüsusi yer tutur və AMEA rəhbərliyi də bu reallığa uyğun addımlar atır. Eyni zamanda, Çin indi dünyanın ən sürətlə inkişaf edən və elmi potensialı yüksək olan dövlətdir. Çinlə elmi əməkdaşlıq sırf elmi çərçivəni aşır və geosiyasi, siyasi, mədəni və başqa anlaşımlar alır. Bu baxımdan strateji inkişaf müstəvisində TDT və Çin faktorlarının bütün sferalarda münasibətlərinin müstəqil dövlətçilik maraqlarına uyğunlaşdırılması prinsiplərinə əsaslanır.

O da aydındır ki, məsələnin bu cür qoyuluşu özlüyündə AMEA faktorunu hər iki istiqamətdə - TDT və Çin istiqamətlərində daha da aktuallaşdırır. Məsələnin bu aspekti üzərində fəlsəfi kontekstdə geniş dayanmaq zərurəti meydana gəlir.

Füzuli QURBANOV
AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun şöbə müdiri, fəlsəfə elmləri doktoru

Şərşünas alim Qars simpoziumunda Azərbaycan epiqrafikasında müqəddəs yazılardan danışdı

AMEA-nın akademik Ziya Bünyadov adına Şərşünaslıq İnstitutunun Din və ictimai fikir şöbəsinin müdiri fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Mustafayev Türkiyənin Qars şəhərində Qafqaz Universitetinin təşkilatçılığı ilə keçirilən "Qafqazda İslam və mədəniyyət" adlı beynəlxalq simpoziumda iştirak etdi.

Simpoziumda panel moderatoru olan şərşünas alim "Azərbaycan epiqrafikasında müqəddəs yazılar" mövzusunda məruzə ilə çıxış etdi.

Müxtəlif ölkələrdən alimlərin iştirak etdiyi paneldə məruzə zamanı E. Mustafayev Azərbaycan ərazisində mövcud olan yazılı abidələrin xüsusiyyətləri, kitabələrə həkk olunmuş mətnlərin dili, məzmunu və lingvistik üsulları haqqında ətraflı məlumatları qeyd etdi, işğaldan azad edilmiş ərazilərimiz, o cümlədən erməni vandalizmi nəticəsində maddi-mədəni irsimizə dəymiş zərərər haqqında informasiyaları diqqətə çatdırdı.

Məruzəçi Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərinə aid bir sıra əhəmiyyət kəsb edən yazılı abidələr haqqında söhbət açıb, müxtəlif çətin xətlərlə kitabələrə həkk olunmuş yazıların oxunuşu, tərcüməsi və şərhlərini də əlavə olaraq vurğulayıb.

NOBEL MUKAFATI LAUREATLARI -2024

İqtisadiyyat üzrə Nobel mükafatı laureatlarının adları açıqlanıb

İsveç Kral Elmlər Akademiyası yanında Nobel Mükafatı Komitəsi tərəfindən 2024-cü il üçün Alfred Nobelin xatirəsinə iqtisadi elmlər üzrə "Sveriges Riksbank" mükafatı laureatları məlum olub.

Daron Əcəmoğlu, Saymon Conson və Ceyms A. Robinson sözügedən sahə üzrə 2024-cü ilin laureatları elan edildi. Onlar bu mükafata institutların necə formalaşdığını və rifaha necə təsir göstərdiyinin öyrənilməsinə görə, layiq görülüblər.

ELAN

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına DİLÇİLİK İNSTITUTU

"Məhəmməd Füzuli poeziyasının dili və üslubu" mövzusunda respublika konfransı keçiriləcək

24 oktyabr 2024-cü il tarixində saat 11:00-da AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Məhəmməd Füzulinin anadan olmasının 530 illiyinə həsr edilmiş "Məhəmməd Füzuli poeziyasının dili və üslubu" mövzusunda respublika konfransı keçiriləcək.

Tədbirdə "Məhəmməd Füzuli əsərlərinin terminoloji leksikası", "Məhəmməd Füzuli yaradıcılığında konsept problemi", "Məhəmməd Füzulinin anadilli qəzəllərinin dili", "Məhəmməd Füzuli yaradıcılığında bədii ifadə vasitələri" və "Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığında başlıqların semantik, funksional və üslubi xüsusiyyətləri" mövzusunda məruzələr dinləniləcək.

Ünvan: Bakı ş., Hüseyn Cavid pr. 117
(AMEA-nın Əsas binası, kiçik akt zalı, II mərtəbə)

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rəşad Əliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

Вершина литературы и философии

Наследие Физули продолжает объединять тюркский мир

9 октября в Университете Гази в Анкаре начал свою работу Международный симпозиум, посвященный наследию одного из основоположников литературного азербайджанского языка, выдающегося поэта и мыслителя Мухаммеда Физули. Мероприятие стало очередным звеном в цикле торжественных мероприятий, приуроченных к празднованию 530-летнего юбилея Физули.

В открытии симпозиума наряду с учеными, писателями и поэтами, приняли участие президент НАНА академик Иса Габиббейли, посол Азербайджана в Турции Рашад Мамедов, директор Института изучения тюркской культуры профессор Биджан Эрджиласун, руководитель Института Юнуса Эмре профессор Абдулрахман Алиев, ректор Университета Гази Угур Унал и др.

Открывший работу симпозиума профессор Эрджиласун заявил, что наследие Физули продолжает объединять тюркский мир, являясь вершиной литературы и философии. "Никто в своем творчестве не смог воспеть любовь так как Физули", - подчеркнул турецкий ученый, отметив, что слова Физули всегда на устах миллионов людей по всему миру.

Второго такого поэта нет

Президент НАНА академик Иса Габиббейли в своем выступлении отметил, что 530-летний юбилей Мухаммеда Физули широко отмечается не только в Азербайджане, но и во всем тюркском мире. "Многочисленные мероприятия, посвященные юбилею гениального мыслителя, проводятся во многих

странах мира в соответствии с Распоряжением Президента Ильхама Алиева от 25 января 2024 года", - констатировал он.

По словам главы НАНА, имя великого азербайджанского поэта Физули по праву стоит в одном ряду с авторами шедевров мировой литературы. "Газели Физули по своей значимости могут быть сравнены лишь с произведениями Шекспира", - подчеркнул он, отметив, что красота языка, построение рифм произведений Физули несравнимы с наследием ни одного другого поэта. Имя Физули навсегда вошло в историю Азербайджана, как автора образцов литературных произведений как на родном азербайджанском языке, так и на арабском и фарси. Второго такого поэта нет", - продолжил руководитель НАНА, назвав "Шикайетнаме", "Лейли и Меджнун" и другие произведения и газели Физули бессмертными памятниками словесного искусства.

По словам академика, еще при жизни поэта его произведения, каждое из которых по праву является жемчужиной тюркской литературы, были популярны в Стамбуле, Тебризе, Ташкенте и других крупных городах тюркского мира.

"Физули почитают во всем мире. Его творчество выдержало экзамен историей и будет жить в веках", - сказал академик Иса Габиббейли, передав в дар турецкому вузу книгу о творчестве великого мыслителя.

Выступивший далее посол Азербайджана в Турции Рашад Мамедов выразил признательность организаторам симпозиума и напомнил, что один из районов Азербайджана сегодня носит имя Физули.

Автор блестящих образцов поэзии

"Долгие годы эта часть нашей страны находилась под оккупацией. Даже в самые сложные периоды истории в Азербайджане не забывали о Физули. Неслучайно общенациональный лидер Гейдар Алиев еще в 1994 году подписал распоряжение о праздновании 500-летия Физули", - констатировал посол и призвал тюркские народы помнить и чтить историческое и культурное наследие.

Мероприятие продолжилось выступлениями ученых и литературоведов на тему наследия Физули.

Кроме симпозиума, который завершил работу 10 октября, в Анкаре была представлена литературно-художественная программа, подготовленная в рамках международного симпозиума в концертном зале Университета Гази для участников и гостей Азербайджанским культурным центром.

Выступив на мероприятии, академик Иса Габиббейли сообщил, что Президент Ильхам Алиев подписал распоряжение о проведении 530-летия Мухаммеда Физули, в соответствии с которым мероприятия, посвященные гениальному поэту, проходят как в Азербайджане, так и в различных странах мира. Академик отметил, что Мухаммед Физули создал блестящие образцы поэзии на родном языке, обогатил азербайджанский литературный язык, культуру, искусство, а представить мугамное искусство без Физули невозможно. Руководитель НАНА высоко оценил концертную программу, посвященную Мухаммеду Физули, и подчеркнул значение мероприятия с точки зрения популяризации творчества гениального азербайджанского поэта.

Матлауль-Этигад - Источник веры

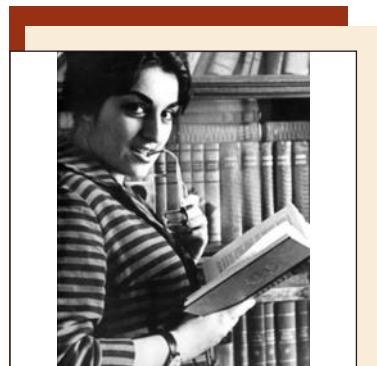
Затем солистка Международного центра мугама, победительница VI конкурса "Мугам" Алмаханым Ахмедли исполнила музыкальные произведения на основе газелей Мухаммеда Физули, а ведущая программы Azərbaycan rüzgarı на радиоканале TRT Türkü Саида Омар продекларировала отрывки из произведений гениального поэта.

Тематика Физули продолжилась и в Баку - на X Бакинской международной книжной выставке, посвященной 530-летию юбилею Мухаммеда Физули, состоялась презентация книги заведующей отделом средневековой азербайджанской литературы Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА доктора филологических наук Фариды Азизовой "Мухаммед Физули: философское наследие поэта-мыслителя".

Открывая мероприятие вступительным словом, академик Иса Габиббейли рассказал о серии книг "Библиотека Физули", изданной Институтом литературы и отметил, что данное исследование Фариды Азизовой заполнило брешь в физуливедении: "До сих пор произведение поэта "Матлауль-Этигад" ("Источник веры") не привлекалось к исследованию. Это связано с тем, что произведение написано на арабском языке".

Затем о результатах проведенных научных исследований подробно рассказала сама автор книги Фариды Азизова.

На мероприятии также выступили директор Института рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА академик Теймур Керимли, заместитель директора Института философии и социологии по научной работе доктор исторических наук Эйнулла Мадатли, пиар-менеджер издательского дома TEAS Press и сети книжных магазинов LIBRAFF Сархан Рустамов, которые говорили о научной значимости книги.

Человек, как и природа, наполнен красотой

стр. 10 ⇨

Сертификат 001

стр. 11 ⇨

Объявлены имена лауреатов премии Джафара Джаббарлы

стр. 11 ⇨

The scientific session on "Climate Change and Ecosystem Resilience: Threats, Challenges, Solutions" commenced

page 12 ⇨

Человек, как и природа, наполнен красотой

Эти слова принадлежат выдающемуся ученому-востоковеду Аиде Имангулиевль

Выдающийся ученый-востоковед, профессор Аида Имангулиева, которой 10 октября исполнилось бы 85 лет со дня рождения, имеет большие заслуги в развитии востоковедческой науки в Азербайджане, а также представляла ее далеко за пределами нашей республики.

Исследования и труды, написанные ею благодаря глубоким теоретическим знаниям, аналитическому мышлению, обширной эрудиции, знанию нескольких восточных и западных языков, снискали ей широкую известность не только в бывшем Советском Союзе, но и во многих зарубежных странах. Аиду ханым, прожившую короткую, но содержательную жизнь, и сегодня помнят как ученого-востоковеда, опытного педагога, интеллигентную женщину, доброго человека и самоотверженную мать.

Умела слушать и помочь

Аида Насир гызы Имангулиева родилась 10 октября 1939 года в интеллигентной семье в Баку. В 1957 году с золотой медалью окончила бакинскую среднюю школу номер 132. В 1957-1962 годах Аида Имангулиева училась на отделении арабской филологии факультета востоковедения Азербайджанского государственного университета (ныне Бакинский государственный университет), была аспирантом кафедры истории литератур народов Ближнего Востока этого вуза, а также аспирантом Института народов Азии бывшего СССР.

Защитив в 1966 году кандидатскую диссертацию, Аида Имангулиева начала трудовую деятельность в Институте востоковедения АН Азербайджана. Благодаря своему таланту и трудолюбию она прошла путь от младшего научного сотрудника до заведующей отделом, заместителя директора по научной работе и, наконец, директора Института востоковедения Академии наук Азербайджана. "Аида ханым была очень деликатным человеком. Она не позволяла себе ранить чувства других, но вместе с тем была довольно требовательной. Будучи мудрым человеком, она понимала окружающих, умела слушать и всегда старалась оказать посильную помощь. Простое общение с ней многим могло научить", - говорит академик Говхар Бахшалиева, возглавляющая в настоящее время Институт востоковедения НАНА.

В 1989 году Аида Имангулиева защитила докторскую диссертацию в Тбилиси и вскоре получила звание профессора. Аида Имангулиева, являющаяся автором трех фундаментальных монографий ("Ассоциация пера и Михаил Нуайме", "Джебран Халиль Джебран", "Корифей новоарабской литературы") и более 70 научных статей, совершенно по-новому исследовала творчество ряда корифеев арабской литературы и поз-

накомила с ними литературную общественность Азербайджана.

Черпая вдохновение для творчества

Она была председателем Совета по защите докторских и кандидатских диссертаций по профилю "Литература стран Азии и Африки", действующего в Институте востоковедения Академии наук Азербайджана. Аида Имангулиева достойно представляла азербайджанское востоковедение на просторах бывшего СССР и за его пределами.

"Выдающиеся ученые мира, все востоковедческие центры считают Аиду ханым самым авторитетным исследователем арабской эмигрантской литературы. На ее произведения часто ссылаются, идеи Аиды ханым являются основным источником по изучению отдельных проблем эмигрантской литературы. ...Под руководством Аиды ханым, благодаря ее организаторским талантам, географические границы Института востоковедения значительно расширились, международные связи разрастались день ото дня. По инициативе Аиды ханым в Азербайджане созывались симпозиумы. Она была организатором и одним из основных докладчиков этих симпозиумов. Все это являлось следствием авторитета Аиды Имангулиевой в научном мире", - вспоминал ныне покойный академик Васим Мамедалиев.

"Впервые судьба свела нас с ней на международной научной конференции в Тбилиси, куда съехались ученые из разных стран. С первого взгляда меня поразила красота Аиды ханым. Позже мы пересекались на мероприятиях в других городах. Ученые всего арабского мира изучают труды профессора Аиды Имангулиевой и чествуют ее. В этих произведениях они черпают вдохновение для своего творчества, постижения и понимания творчества писателей Африки, Азии

и всех стран мира", - отмечает профессор Санкт-Петербургского университета Ольга Фролова.

Основной объект исследований - арабская литература

Среди ученых-востоковедов, высоко оценивших научную деятельность Аиды ханым, можно упомянуть академика РАН Александра Куделина, профессора Санкт-Петербургского университета Анну Долинину, профессоров Института востоковедения АН бывшего СССР Исаака Фильштинского, Валерия Кирпиченко, Ирину Билык и многих других.

В своей научно-организационной деятельности Аида Имангулиева уделяла большое внимание подготовке высококвалифицированных арабистов. На возглавляемой ею кафедре арабской филологии за короткий срок было защищено более 10 кандидатских диссертаций. Будучи членом президиума Всесоюзного общества востоковедов, Всесоюзного Координационного совета по изучению восточных литератур, Аида Имангулиева много лет плодотворно вела педагогическую деятельность, читала лекции по арабской филологии в Азербайджанском государственном университете.

Профессор Аида Имангулиева - первый азербайджанский ученый, системно изучивший литературные связи и влияние Востока и Запада в Азербайджане. В ее многочисленных научных работах исследуется синтез западных и восточных культурных традиций, развитие творческого почерка и зарождение нового художественного стиля, что является основой для изучения не только арабской литературы, но и современной восточной литературы в целом. Круг научных интересов Аиды Имангулиевой был довольно широк и многогранен. Однако основным объектом ее научных исследований была арабская литература. Аидой Имангулиевой мастерски переведены на азербайджанский язык рассказы Михаила Нуайме, Махмуда Аз-Захира, Мухаммеда Диба, Сахиба Джамала, Сухейля Идриса и других авторов.

Чувство ответственности, требовательность к себе

Аида Имангулиева была замечательным педагогом. "В ту пору ученые Академии наук не часто читали лекции на факультете востоковедения. С приходом Аиды ханым назидательные речи сменились дискуссиями, обсуждениями. Она, словно, приглашала нас на дебаты, прививала желание постигнуть, одним словом, излучала добродушие", - вспоминает заведующий отделом Института востоковедения, доктор философии по истории Фарда Асадов.

Несмотря на занятость, обусловленную обширной научной деятельностью, Аида ханым трепетно хранила свой очаг. У нее была прекрасная, образцовая семья, Аида ханым воспитала достойных детей. Старшая дочь - Наргиз Пашаева, посвятившая свою жизнь науке, является ректором Бакинского филиала Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова, вице-президентом Национальной академии наук Азербайджана. Вторая дочь - Мехрибан Алиева занимает пост первого вице-президента Азербайджанской Республики, возглавляет Фонд Гейдара Алиева.

Чувство ответственности, стремление в любом начинании достичь максимального результата, требовательность к себе и дисциплинированность - качества, которые привила Первому вице-президенту Мехрибан Алиевой, снискавшей любовь миллионов людей, ее мама - благородная, талантливая, принципиальная, гордая и невероятно красивая Аида Имангулиева. "Она обладала сердцем, полным любви, нежной и чуткой душой. Мне всегда ее не хватает", - признается Мехрибан ханым.

Главный справочный ресурс

"Она действительно была ярким, редким человеком. Ее величие никого не унижало. Ее яркость никого не ввергала в тьму. Она была редким и ярким человеком в полном смысле этого слова. Потому что насколько она была красивой внешне, настолько был богат ее внутренний мир. Ее внешняя красота гармонировала с внутренней красотой. Этот человек действительно обладал совершенными убеждениями, сильными принципами. Она действительно была такой прекрасной от природы. Она была человеком, который умел быть таким, каким кажется, и умела казаться такой, какой была. К сожалению, жизнь не пощадила ее, и сейчас ее нет среди нас", - вспоминает свою мать старшая дочь Наргиз ханым.

Внешняя красота Аиды ханым, которая в одном из своих трудов отмечала: "Человек, как и природа, наполнен красотой", органично сочеталась с ее внутренним наполнением, богатым духовным миром, тонкой душой и чутким сердцем. Те, кому посчастливилось знать Аиду ханым близко, хранят теплые воспоминания о ней, отмечая ее доброту, великодушие и щедрость. Она помогала купить, распечатать бумагу для дипломных работ. А сколько Аида Имангулиева вернула к жизни, достав лекарства, которые в ту пору были в дефиците! Все это делалось от чистой души, бескорыстно. Ее труды и сегодня являются ценным научным источником, их перечитывают, исследуют, переводят и переиздают. Вышедшие из-под ее пера труды, научные монографии, не утратив своей актуальности и поныне, являются основным справочным ресурсом для молодых ученых, изучающих арабскую литературу.

Выдающийся востоковед, незабываемая личность

Научная общественность почтила память профессора Аиды Имангулиевой

10 октября в Институте востоковедения имени академика Зии Бунятова НАНА состоялась научная конференция, посвященная 85-летию выдающегося ученого-востоковеда, профессора Аиды Имангулиевой.

Открывший мероприятие академик-секретарь НАНА, академик Ариф Гашимов отметил большие заслуги ученого в развитии востоковедения в Азербайджане. Подчеркнув, что ученый заложила основу школы арабских литературоведов в востоковедении, он отметил, что Аида Имангулиева внесла большой вклад в науку в области изучения арабской эмигрантской литературы.

На конференции был заслушан доклад и.о. вице-президента НАНА, директора Института востоковедения акаде-

мика Говхар Бахшалиевой на тему "Выдающийся востоковед, незабываемая личность". Докладчик отметила, что

благодаря глубоким теоретическим знаниям, высокой эрудиции, знанию нескольких восточных и европейских язы-

ков, исследования и труды выдающегося ученого-востоковеда, первого доктора филологических наук по арабистике в Азербайджане снискали ей большую известность не только в бывшем Советском Союзе, но и во многих зарубежных странах.

На мероприятии с докладами выступили декан факультета востоковедения Бакинского государственного университета, доцент Айдан Хандан, старший научный сотрудник отдела азербайджано-азиатских литературных связей Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА доктор филологических наук Басире Азизалиева, заместитель директора Института востоковедения, доцент Рухангиз Джумшудлу, заведующий кафедрой истории и экономики арабских стран, доцент Фарда Асадов и др.

Сертификат 001

Наука там, где есть Акиф Ализаде

Институт геологии и геофизики (ИГГ) МНО стал первым научно-исследовательским учреждением, получившим сертификат об аккредитации. Документ под номером 001 директору ИГГ академику Акифу Ализаде в торжественной обстановке, в актовом зале института, вручил председатель ВАК профессор Фамиль Мустафаев.

Слова, вынесенные в подзаголовке материала, совсем не случайны. Именно благодаря стараниям академика Ализаде, который руководит институтом без малого полвека, возглавляемая им научная структура получила заслуженное право быть первой среди первых.

В нашей стране уже есть высшие учебные заведения, обладающие заветным сертификатом, но пионером среди академических структур стал Институт геологии и геофизики.

Гарантия качества исследований

Отметим, что аккредитация проводилась в рамках пилотного проекта "Обеспечение качества докторантуры в Азербайджане и усиление процесса аккредитации научных учреждений", представленного Высшей аттестационной комиссией (ВАК) при Президенте Азербайджанской Республики и представительством Европейского Союза в нашей стране.

Проект финансируется Евросоюзом и реализуется совместно с Консорциумом во главе с IBF International Consulting (компания Королевства Бельгии). При работе над проектом учитывался также опыт Хорватии и Чехии в области обеспечения качества докторантуры и аккредитации научных учреждений.

Как рассказала нашему корреспонденту ученый секретарь ИГГ доктор философии по наукам о Земле Егяна Лятифова, главная цель проекта - налаживание процесса внутреннего и внешнего обеспечения качества образования на уровне докторантуры и применение новых механизмов аккредитации научных учреждений в соответствии с лучшими европейскими практиками.

Известно, что аккредитация и сертификация для научно-исследовательских институтов играют важную роль по нескольким причинам. Во-первых, это - гарантия качества исследований: сертификация подразумевает, что учреждение соответствует высоким стандартам. Далее - участие в международном научно-образовательном сообществе: аккредитация помогает академическим структурам активнее участвовать в совместных исследовательских проектах, международных конференциях, что ведет к повышению их репутации и привлекательности.

Одним словом, все это - важные факторы для научно-образовательных учреждений.

Для участия в проекте по оценке качества были отобраны три структуры - две из Министерства образования и одна из Минсельхоза. Затем по инициативе ВАК была создана экспертная комиссия по аккредитации ИГГ, в состав которой были включены специалисты по разным вопросам - кадровым, финансовым и правовым. На основе подробной инструкции по аккредитации (анкетные данные по разным направлениям) сотрудниками института был подготовлен отчет о самооценке, ознакомившись с которым члены экспертной комиссии пришли в институт с проверкой, которая длилась без малого три года и завершилась положительным вердиктом.

Пассионарная личность этот академик

И в этом, несомненно, огромная заслуга директора института академика Акифа Ализаде, который до того, как возглавить институт в 1976 году, прошел все ступени от должности лаборанта до старшего научного сотрудника, выбрав ИГГ постоянным местом деятельности еще в 1957 году. Именно здесь он вырос в большого ученого, защитив докторскую диссертацию в 35 лет и став самым молодым доктором наук.

Как ученого Акифа муаллима знают и в нашей стране, и за ее пределами как первооткрывателя ископаемых головоногих, меловых белемнитов - научный мир назвал их новое семейство акифибелидами. Сам исследователь достаточно скромно оценивает свой вклад в стратиграфию и палеонтологическую науку, констатируя при этом, что вполне удовлетворен тем, что ему удалось сохранить и развить для Азербайджана геологическую науку. " Вот это я считаю в своей научной деятельности самым главным достижением, - говорит он о предмете своих исследований, то есть о беспозвоночных, обладающих высокой скоростью, позволяющей им быстро преодолевать большие расстояния в морской среде, которые жили в мезозое и вымерли до конца мелового периода.

Акиф Ализаде - один из видных ученых-геологов и крупный организатор науки, сфера научных интересов которого охватывает региональную стратиграфию меловых отложений Азербайджана. Под его руководством и при непосредственном участии была разработана стратиграфическая схема меловых отложений Азербайджана, при этом проанализирован и обобщен обширный палеонтолого-стратиграфический материал, отражающий современные представления о геологических процессах, формировании осадочных, вулканогенно-осадочных формаций, распространении и развитии фауны мелового периода.

На основе многолетних детальных исследований ученым сформулированы основные положения учения о комплексах меловой моллюсковой фауны (белемнитов) Азербайджана, даны их классификация и филогения, проведен морфофункциональный анализ, разработаны принципы палеобиогеографического районирования, освещены вопросы экологии и палеопатологии.

Вице-президент НАНА академик Ибрагим Гулиев назвал Акифа Ализаде классическим образцом пассионарной личности, стремящейся ломать привычные для всех взгляды, порядки, уклад жизни, выдвигающей идеи, которые впоследствии становятся доминантами.

Заслуженная награда за самоотверженность

Именно с именем академика Ализаде связывают все научные достижения Института геологии и геофизики: директор всегда был в поиске новых направлений научных разработок, которые и способствовали успехам и достижениям азербайджанской геологии.

Для выполнения научных исследований, отвечающих мировым стандартам, он создает экспериментальную и аналитическую базу, которая способствует повышению уровня научных исследований.

С его приходом в институт начался новый этап, началось успешное развитие практически всех направлений геологической науки - стратиграфии, тектоники, рудной, и особенно нефтегазовой геологии и геохимии.

Под руководством академика Ализаде с каждым годом расширяется международное сотрудничество с учеными США, Великобритании, России, Германии, Турции, Украины и т.д.

Неслучайно свое выступление на церемонии вручения сертификата депутат, председатель комитета науки и образования Милли Меджлиса Анар Искендеров завершил словами: "Там, где есть академик Ализаде, там есть наука".

Институт геологии и геофизики - старейшее академическое учреждение нашей страны, открывшее свои двери задолго до создания Академии наук - в 1938 году по инициативе видных отечественных ученых (Ш.А.Азизбеков, М.А.Кашкай, А.А.Ягубов) и при поддержке Президиума АН СССР на базе сектора геологии было создано самостоятельное научно-исследовательское учреждение - Институт геологии, который в 2014 году был переименован в Институт геологии и геофизики, а в 2022 году из НАНА перешел под юрисдикцию Министерства науки и образования.

За истекшие 86 лет ИГГ прошел славный путь, внес огромный вклад в решение фундаментальных и прикладных задач в сфере изучения геологического строения и геодинамического состояния территории республики, грязевого вулканизма и разработки математических моделей геологических процессов, а также в создании и укрепление минерально-сырьевой базы Азербайджана и осуществление нефтяной стратегии.

В настоящее время Институт геологии и геофизики - крупный международный научный центр, в котором ведутся исследования фундаментального и прикладного характера, и директор которого составил план работы на ближайшие 40 лет.

А потому получение сертификата об аккредитации - вполне заслуженная награда за самоотверженность, за неустанный труд наших ученых-геологов и геофизиков, за создание уникальных научных школ, за продвижение отечественной науки в мировое сообщество.

Галия АЛИЕВА

Объявлены имена лауреатов премии Джафара Джаббарлы

Состоялось очередное заседание комиссии по премии Джафара Джаббарлы, на котором внучка Джаббарлы Гамар Сейфеддин-гызы отметила, что премия была учреждена в 1935 году, а после серьезных изменений и перерыва в общественно-политической жизни была восстановлена в 2001 году под руководством Гюляры Джаббарлы по случаю 100-летия со дня рождения писателя.

Кроме того, она сообщила, что за последние 23 года состоялось 10 заседаний этой комиссии, этой премии были удостоены более 80 деятелей науки, литературы, культуры, искусства и средств массовой информации.

В этом году президент НАНА академик Иса Габиббеги, доктор филологических наук, профессор Исмаил Мамедли, заслуженный деятель искусств, доктор искусствоведения, профессор Исрафил Исрафилов, исследователь, переводчик, литературовед Мирза Машов, писатель-публицист Нариман Абдулрахманлы, писатель-публицист Кянан Гаджи, поэт, публицист Агасафа Яхьяев, заслуженный артист Шовги Гусейнов, актриса Театра юного зрителя Симузар Агакишева, режиссер Иман Меджидов были удостоены премии Джафара Джаббарлы.

Специального диплома удостоена старший преподаватель Гянджинского государственного университета Кенуль Мамедова.

Церемония вручения премий состоялась 17 октября.

Сотрудник Института ботаники дал интервью телеканалу СВС Азербайджан

Заведующая лабораторией альгологии и лишенобриологии Института ботаники Министерства науки и образования доктор философии по биологии, доцент Шакар Мухтарова дала интервью азербайджанскому телеканалу СВС.

В интервью была представлена информация о работе по проекту "Создание биокультураторов водорослей, снижающих выбросы углерода на Каспийском побережье Азербайджана", осуществляемому учеными Института ботаники и Челябинского государственного университета.

Было отмечено, что основной целью проекта является создание коллекции водорослей и изучение биотехнологии для снижения концентрации углекислого газа на промышленных и бытовых объектах, открытых площадках, а также технологии использования продуктов, полученных из водорослей, в области аквакультуры для обеспечения непрерывности исследований и лабораторных исследований видов водорослей, распространенных в азербайджанском шельфе Каспийского моря. Планируется компенсировать выбросы парниковых газов по регионам Азербайджана и использовать водоросли для очистки пресных и морских вод.

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

The scientific session on "Climate Change and Ecosystem Resilience: Threats, Challenges, Solutions" commenced

Relations with libraries of Türkiye are expanded

The director of the Central Scientific Library (CSL) of the Azerbaijan National Academy of Sciences, associate professor Huseyn Huseynov was on a business trip to Ankara with the organization of Azerbaijani Cultural Center under the Embassy of the Republic of Azerbaijan in the Republic of Türkiye.

During the visit, the head of CSL met with Ayhan Tuglu, the head of People's Library of Türkiye, Taner Beyoglu, the director-general of the National Library of Türkiye, the head of the Central Library of Gazi University and heads of several other well-known university libraries of Türkiye.

During the meeting, the director of CSL provided information about the history, activities, projects, and initiatives of the library he leads, as well as its electronic library and international relations. He also became acquainted with the collections and available opportunities of the libraries in Ankara. Associate professor Huseyn Huseynov presented books about Azerbaijan's rich culture, art and ancient history to each of the libraries, saying that mutual cooperation would be beneficial and that partner library readers would also benefit from it. An agreement on book exchange was reached. The heads of the Turkish libraries, in turn, emphasized the importance of joint cooperation between Azerbaijani and Turkish libraries and exchanged ideas on advanced practices in library work.

During the visit, the director of CSL also along with the President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli and a delegation he led participated in the opening of a symposium dedicated to the rich heritage of the great poet and thinker Mahammad Fuzuli, held at Gazi University in Ankara on October 9.

Within the business trip to Ankara, close cooperation ties were established with the leading libraries of Türkiye and future cooperation prospects were determined.

On October 14, the scientific session on "Climate Change and Ecosystem Resilience: Threats, Challenges, Solutions" dedicated to the "Green World Solidarity Year" commenced, with the joint organization of Division of Biological and Medical Sciences of ANAS and the Institute of Molecular Biology and Biotechnology of the Ministry of Science and Education of the Republic of Azerbaijan (IMBB).

The session brought together the President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli, members of the Presidium of ANAS, the head of the Department for Work with Scientific Institutions of the State Agency for Science and Higher Education, Doctor of mathematical sciences Mubariz Hajiyev, the Vice-President of ANAS, general director of the Institute of Molecular Biology and Biotechnology, Academician Irada Huseynova, the general directors of scientific institutions under the Division of Biological and Medical Sciences, representatives of Baku State University and staff members of IMBB.

An exhibition dedicated to the "Green World Solidarity Year" and COP29 was viewed before the session.

During his opening speech, the President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli said that holding COP29 in our country is a historic event and this event became possible in Azerbaijan due to the influence of President Ilham Aliyev. This also reflects the international community's trust in Azerbaijan, a trust that the head of state has achieved through his global policy and influence.

Academician Isa Habibbeyli underlined that President Ilham Aliyev developed the ideas and strategies, established by the National Leader Heydar Aliyev, in light of modern challenges. The historic Victory achieved in the 44-day Patriotic War, the 23-hour anti-terrorist measures that resulted in the complete restoration of our territorial integrity, and the new realities created by the head of our state have made him one of the world leaders.

Academician Isa Habibbeyli emphasized that lots of works have been done in our country within the preparations for COP29. Informal consultations at the level of delegation heads were held in Shamakhi, and the "Climate Troika" was established by the UAE, Azerbaijan and Brazil as the chairs of COP28, COP29 and COP30. The Baku Climate Action Week, with the participation of scientists, as well as the Pre-COP29 event was also held. The head of ANAS also underlined that our country is fully ready for such a prestigious event and that it will be held at a high level.

The head of ANAS mentioned that many works have been implemented at the Azerbaijan National Academy of Sciences within COP29, following the decree of the head of state on declaring

2024-"Green World Solidarity Year" in Azerbaijan. He underlined some events such as "Green Growth and Sustainable Development" jointly organized by ANAS and the Institute of Physics and the Institute of Physiology of the Ministry of Science and Education, "Let's Protect Our Green World," jointly organized by the Presidium of ANAS and the Institute of Molecular Biology and Biotechnologies of the Ministry of Science and Education, "Our Green World in the Light of Science" jointly organized by the Women's Council of ANAS and the Institute of Molecular Biology and Biotechnologies, events dedicated to the "Green World Solidarity Year" organized by the Division of Chemical Sciences of ANAS and the Institute of Catalysis and Inorganic Chemistry of the Ministry of Science and Education. The conference dedicated to the current scientific and practical problems of green transformations was held with the joint organization of Division of Physical, Mathematical and Technical Sciences and Division of Earth Sciences of ANAS. The Academician said that another conference dedicated to the "Green World Solidarity Year" will be held at the end of October, jointly organized by Division of Humanitarian Sciences and Division of Social Sciences of ANAS.

According to Academician Isa Habibbeyli these events are significant measures carried out by ANAS and the Ministry of Science and Education within the framework of COP29 and a contribution of our science and scientists to our green world.

Later, the head of the Department for Work with Scientific Institutions of the State Agency for Science and Higher Education, Doctor of mathematical sciences Mubariz Hajiyev made a speech at the meeting. He spoke about ecological problems and climate change, underlining that Azerbaijan hosting COP29 is a historic event.

Then, report by the Vice-President of ANAS, general director of the Institute of Molecular Biology and Biotechnology,

Academician Irada Huseynova on the topic "Global and National Challenges for Sustainable Development in the Era of Global Climate Change" was heard. According to her, the main threats of the era for the continuation of life include global warming, increasing carbon emissions, severe pollution of the atmosphere, water, and soil, high levels of household and industrial waste, ecosystem instability, desertification, land degradation, problems in providing drinking and irrigation water, reduction in the area of glaciers and lakes, and so on.

Speaking about the drought problem in Azerbaijan, the scientist said that the per capita water resources in the country are at a lower level compared to neighboring countries. According to the World Bank's report, Azerbaijan will rank 18th in the world in terms of high drought risk by 2040.

Academician Irada Huseynova, discussing food security, underlined that in the 1970s, with the support of the National Leader, the prominent scientist and public-political figure, Academician Jalal Aliyev, played an important role in the development of biology and ecology sciences in Azerbaijan. The research conducted under the leadership of this great scientist focused on studying the physiological and genetic foundations for realizing the potential productivity of agricultural crops, as well as the investigation, preservation, and effective utilization of biodiversity.

Academician Irada Huseynova stated that currently, important tasks facing science include developing forecasts related to climate scenarios, conducting continuous monitoring of the country's natural landscapes, soil, water, and green cover resources, the state of the atmosphere, changes in elemental composition, pollution levels, and radiation background.

Subsequently, according to the agenda of the scientific session, esteemed scientists and researchers also presented reports on various topics.

All presentations were listened to with great interest, and extensive discussions were held.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000